

**UNIVERSITAT
JAUME I**

**TREBALL FI DE GRAU
GRAU EN HISTÒRIA I PATRIMONI**

Naixement de les institucions a Andorra

Autor: Jordan Verdugo Adran

Director: Carles Rabassa

Data de lectura: Setembre 2022

Índex:

Resum:	5
Introducció:	7
Introduction:	9
1 Andorra als segles IX-XIV	10
1.1 Integració d'Andorra al Comtat d'Urgell:	10
1.2 Consolidació del domini territorial:	12
1.3 Escrits que relacionen Andorra amb el bisbat d'Urgell abans del segle X:	14
1.4 Lluites religioses i pel poder local:	16
2 Constitució política: textos constitucionals. Pariatges 1278 i 1288	21
2.1 Clàusules principals del pariatge de 1278	27
2.2 Clàusules principals del pariatge de 1288:	30
3 Organització administrativa: Els comuns i les parròquies	33
3.1 El quart:	37
4 El Consell General: Origen i constitució	38
4.1 Consell de la Terra, Els orígens:	40
4.2 Els documents:	41
4.3 Conflictes freqüents que van portar a la petició de creació del Consell de la Terra:	43
4.4 El Consell de la Terra:	44
4.5 Privilegi perdut:	44
Conclusió:	49
Referències bibliogràfiques:	51

Resum:

En aquest treball presentarem una breu contextualització d'Andorra a l'època Medieval i veurem com en aquest període es van originant les diferents institucions que existeixen en el país i que perduren fins avui.

Al llarg del treball veurem com l'Andorra Medieval està sota el domini dels nobles que contribueixen a l'expulsió dels àrabs del sud de França i dels Pirineus i com aquests nobles exerceixen els seus drets sobre les valls. Veurem els diferents canvis en la noblesa que porten que Andorra esdevingui un coprincipat amb la signatura dels pariatges de 1278 i 1288. Tractarem ademés, l'organització interna de les valls a través dels comuns que regeixen cadascuna de les sis parròquies i analitzarem en detall el naixement d'un dels consells més antics, el Consell de la Terra, que serà el precursor de l'actual Consell General que és l'òrgan que exerceix el poder legislatiu avui en dia en les valls de Principat d'Andorra.

Paraules clau: Pariatge, cosenyors, Bisbe, Comte, Alous, Consell, Comú, Parròquia.

Introducció:

L'estudi del naixement de les institucions a Andorra suposa una tasca complexa a l'hora de contrastar les fonts documentals, ja que molts dels autors es recolzen en les mateixes fonts bibliogràfiques i trobem més aviat poca disparitat d'opinions en els textos o els llibres que tracten les qüestions andorranes. Al llarg d'aquest treball farem una mirada al passat per a poder entendre els orígens que tenen les institucions d'Andorra i com es van consolidar aquestes institucions que són les precursors de les institucions que trobem avui en dia en les valls andorranes. Podem diferenciar tres institucions que juguen un gran paper en la composició política, en l'organització territorial i demogràfica de la vall d'Andorra. Podem diferenciar els òrgans interns; és a dir, les institucions pròpies d'Andorra, controlades pels habitants andorranos, de les institucions externes; que són aquelles que no controlen els habitants del país. D'una banda, trobem els comuns i el Consell de la Terra que conformen les institucions controlades pels habitants de les valls i s'encarreguen de gestionar tota mena de conflictes ja sigui entre habitants o amb els habitants d'altres indrets propers a les valls d'Andorra. També s'encarreguen de resoldre qüestions relacionades amb la seguretat, economia o política interna del país. D'altra banda, tenim les institucions que no depenen dels homes d'Andorra i que són controlades per figures externes, és el cas del bisbe d'Urgell i del comte de Foix, Andorra esdevé un copríncipat que està encapçalat per aquestes dues figures que seran les que controlin qualsevol aspecte del territori de les valls andorranes.

Al llarg d'aquest treball i de l'estudi de les diferents institucions que existeixen en l'Andorra medieval, no sols serem participants del procés de creació de les institucions que ajudaran al principat a desenvolupar-se de manera autònoma sinó que també veurem com el poble de les valls d'Andorra ha gaudit en la major part de la seva història d'autodeterminació i de la capacitat de poder auto-gestionar el seu territori.

El treball compta amb quatre punts diferenciats. En primer lloc, trobem una breu contextualització de com es trobava el territori andorrà a principis de l'edat mitjana i com evoluciona el poble andorrà tot relacionant-se amb els territoris veïns i tractem el tema de la invasió àrab i els límits de la marca hispànica. En segon lloc, tractarem la consolidació del copríncipat i com passa Andorra a tenir dos cosenyors que governin les seves valls, tractarem els grans canvis que suposa això tant a nivell polític, econòmic i social en el conjunt de les terres andorranes. En tercer lloc, veurem com el poble andorrà s'organitza dins del seu propi

territori, veurem quina és la funció dels comuns, l'organització en parròquies i com funcionen els consells que tenen els comuns per a gestionar les dites parròquies i els seus habitants. En quart lloc, explicarem els orígens del Consell de la Terra i quins son els motius que porten a la seva creació, els conflictes que ha de fer front el nou òrgan legislatiu andorrà, i veurem els documents expedits pel comte i pel bisbe.

Per a realitzar aquest estudi, ens hem basat principalment en l'obra de Josep Maria Vidal i Guitart *Institucions Polítiques i Socials d'Andorra* (1984). Destaquem l'ús d'aquesta font documental, ja que suposa un gran pilar d'aquest projecte, perquè a través de l'anàlisi i la lectura de les seves obres hem aconseguit aprofundir més en la qüestió de les institucions andorranes, així com ens ha permès conèixer com es regien les valls andorranes i com van evolucionar des dels principis de l'edat mitjana fins a gairebé finals. No només hem fet ús d'aquesta font documental, sinó que aquesta ens ha servit com a referència a l'hora de llegir altres fonts per a poder contrastar informació i ens ha permès veure diferents punts de vista per aprofundir més en els aspectes més rellevants que es tracten al llarg del treball.

M'agradaria donar les gràcies a Núria Navarro i Pere Pardo , per el seu inestimable recolzament.

Introduction:

L'étude de la naissance des institutions en Andorre est une tâche complexe lorsqu'il s'agit de comparer les sources documentaires, car de nombreux auteurs s'appuient sur les mêmes sources bibliographiques et on trouve assez peu de disparité d'opinions dans les textes ou les livres qui traitent thèmes de l'Andorre. Dans cette oeuvre nous porterons un regard sur le passé afin de comprendre les origines des institutions andorranes et comment se sont consolidées ces institutions qui sont les précurseurs des institutions que l'on retrouve aujourd'hui dans les vallées andorranes.

On peut distinguer trois institutions qui jouent un rôle majeur dans la composition politique, l'organisation territoriale et démographique de la vallée d'Andorre. On peut différencier les organes internes ; c'est-à-dire les institutions propres d'Andorre, contrôlées par les habitants andorrans, d'institutions externes ; qui sont ceux qui ne contrôlent pas les habitants du pays. D'une part, on trouve les "Comuns" et le "Consell de la terra" qui constituent les institutions contrôlées par les habitants des vallées et sont chargés de gérer toutes sortes de conflits soit entre habitants soit avec les habitants d'autres lieux proches des vallées d'Andorre . Ils sont également chargés de résoudre les problèmes liés à la sécurité, à l'économie ou à la politique intérieure du pays. D'autre part, nous avons les institutions qui ne dépendent pas des hommes d'Andorre et qui sont contrôlées par des personnalités extérieures, c'est le cas de l'évêque d'Urgell et du comte de Foix, Andorre devient une co-principauté qui se dirige par ces deux figures qui seront celles qui contrôlent n'importe quel aspect du territoire des vallées andorranes.

Tout au long de ce travail et de l'étude des différentes institutions qui existent dans l'Andorre médiévale, nous participerons non seulement au processus de création des institutions qui aideront la principauté à se développer de manière autonome, mais nous verrons également comment les habitants des vallées d'Andorre ont profité de la plus grande partie de leur histoire d'autodétermination et de la capacité d'autogérer leur territoire.

Le travail comporte quatre points distincts. Tout d'abord, nous trouvons une brève contextualisation de la façon dont le territoire andorran était au début du Moyen âge et comment le peuple andorran évolue tout en se rapportant aux territoires voisins et nous traitons le sujet de l'invasion arabe et les limites de la marque hispanique. Dans un second temps, nous traiterons la consolidation de la co-principauté et de la façon dont l'Andorre a

deux co-seigneurs qui gouvernent ses vallées. Nous traiterons des grands changements à niveau politique, économique et social dans l'ensemble des terres andorranes. Dans un troisième temps, nous verrons comment le peuple andorran s'organise au sein de son propre territoire, nous verrons quelle est la fonction des communes, aussi comment fonctionne l'organisation en paroisses et comment les conseils des communes fonctionnent pour gérer les dites paroisses et leurs habitants. Quatrièmement, nous expliquerons les origines du Conseil de Terre et quelles sont les raisons qui ont conduit à sa création, les conflits auxquels le nouveau corps législatif andorran doit faire face, et nous verrons les documents délivrés par le comte et l'évêque.

Pour pouvoir réaliser cette oeuvre, nous nous sommes principalement appuyés sur les travaux de Josep Maria Vidal i Guitart *Institucions Polítiques i Socials d'Andorra* (1984). On peut souligner l'utilisation de cette source documentaire, car elle représente un grand pilier de ce projet, car à travers de l'analyse et la lecture de ses œuvres, nous avons réussi à approfondir la question des institutions andorranes, ainsi qu'elle a permis de découvrir comment les vallées andorranes étaient gouvernées et comment elles ont évolué depuis le début du Moyen âge. Cette source documentaire nous a servi comme référence pour pouvoir comparer les différents ouvrages et voir différents points de vue pour approfondir dans les aspects plus importants.

1 Andorra als segles IX-XIV

El sistema constitucional andorrà té el seu punt de partida en l'edat mitjana entre els segles IX-XVI, podem situar concretament el seu punt de partida en les dates en les que es van signar els pariatges. Establim una primera data en el 1278 amb la signatura del primer pariatge, tot i que després l'any 1288 es revisen i es signen uns segons pariatges que marquen l'inici d'una nova etapa constitucional per les valls d'Andorra. La signatura dels pariatges comporta que Andorra dependrà d'un consenyoriu, aquest consenyoriu està format pel bisbe de la Diòcesi d'Urgell d'una banda, i d'altra banda trobem tots els descendents polítics dels comtes de Foix que com veurem més endavant seran els futurs presidents de la República Francesa. La signatura dels pariatges suposa el desenllaç de cinc segles de procés històric dins de les valls d'Andorra.

Podem dir que cap a finals de segle VIII quan Andorra s'integra al Comtat d'Urgell, després de la intervenció Carolíngia en l'expulsió dels àrabs i la creació de la marca hispànica. Els comtes senyors de les valls, aniran cedint drets i possessions sobre les valls en favor de l'església d'Urgell. Aquesta podra anant consolidant el seu patrimoni territorial i jurídic fins tenir control estricte sobre les seves possessions, un cop consolidat el poder eclesiàstic, aquest infeudarà als seus vassalls de les valls d'Andorra, en concret a la família Caboet. Tot i que, finalment el feu de les Valls passa per mitjà d'aliances matrimonials a la família Castellbò i als comtes de Foix. Aquests darrers destaquen per la forta enemistat que van tenir amb l'església d'Urgell, finalment aquesta enemistat entre ambdues parts els portarà a la signatura dels pariatges de 1278 i la signatura d'un segon pariatge l'any 1288.

1.1 Integració d'Andorra al Comtat d'Urgell:

A principis del 711 els àrabs arriben a la península i ja s'hi estableixen a fins del segle VIII. Estendran tot el seu poder i el seu domini polític, militar i cultural a gran part del territori que ja havien aconseguit annexionar. En aquest context bèl·lic la situació estratègica d'Andorra ofereix una sortida o una via d'escapament per aquells que volien refugiar-se de les invasions àrabs i habitants de diferents localitats com Osca, Girona, Tarragona o Barcelona busquen la seguretat que fins ara oferia l'alta muntanya, allà on els àrabs no s'hi havien assentat. Influència musulmana en les valls pirinenques va durar dels anys vint als anys noranta del segle VIII, la població de dites valls redueixen la seva submissió política davant de l'exèrcit

musulmà. En el 732 els exèrcits àrabs busquen creuar els pirineus en direcció al sud de França i arribaran a ciutats com Toulouse, Carcassonne, Narbonne i Nîmes.

El mateix any que l'exèrcit àrab arriba a França reben una derrota en la batalla de Poitiers a mans de Carles Martell que acabara establint el límit de penetració àrab a França. a arrel de la derrota àrab a França. Els pobles dels Pirineus resten sota domini àrab uns 70 anys, no sols els pobles del Pirineu també la resta de Catalunya. L'any 875 Girona, la Cerdanya, l'Alt Urgell i entre ells és possible que també Andorra s'aixequen contra la invasió àrab per a poder recuperar les seves terres. Els atacs àrabs en territori Francès encara no havien conclòs, en l'any 793 un dels exèrcits creua el pirineu en direcció a les ciutats franceses de Narbonne i Carcassonne, durant l'avanç militar es produeixen saquejos de ciutats importants com Girona, tot cremant collites i adherint presoners a les files de l'exèrcit andalusí. També van recórrer el riu Segre passant per la Seu d'Urgell cremant la seva catedral. (Vela Palomares, 1991).

Eren varies les raons per les quals al regne Franc li interessava recolzar la causa antimusulmana, en primer lloc, trobem la raó catòlica el xoc de religions va comportar que l'estat franc lluitès contra l'heretgia que per ells suposa l'entrada de musulmans als Pirineus, perquè tractaran de dur a terme una tasca de reevangelització de tota la zona del Pirineu. Després dels nombrosos atacs per part dels exèrcits àrabs en les zones dels pirineu, la zona de catalunya del nord i la part sud de França, l'exèrcit de l'imperi Carolingi s'organitza per realitzar una intervenció militar conjuntament amb els habitants de les zones esmentades per a poder guanyar l'ofensiva en contra dels musulmans. L'any 798 les poblacions de les dues vessants del pirineu juntament amb l'imperi Carolingi comencen l'actuació sobre les zones de control musulmanes, destaca en la zona de Catalunya l'intervenció del comte Borrell I que era el comte d'Urgell i va aconseguir expandir les seves fronteres fins arribar a terres d'Osona i Cardona que posteriorment seran enclaus fortificats. L'any 801 es conquereix Barcelona per part de l'exèrcit Franc i l'any 812 finalitza la intervenció franca en terres catalanes. Des d'aquest moment la prioritat serà centrar tots els esforços en organitzar i conservar tots els territoris acabats d'ocupar, és per això que podem diferenciar certs límits dins de Catalunya com, Catalunya vella que resultava la Catalunya comtal orginada en època carolíngia y conformada per les zones que delimiten els rius Segre mitjà, Llobregat i Cardener a més de les muntanyes del Montsec, Andorra va passar a formar part de la Catalunya Vella. Diferenciem Catalunya vella per oposició a Catalunya Nova, que es la guanyada als musulmans a mitjans dels segle XII per Ramon Berenguer IV, és el resultat de la organització de comtats com els de Girona, Osona, Rosselló, en el segle IX X no té cap entitat jurídica.

Les localitzacions que van ser conquerides pels francs queden sota el seu control, el que suposava que podien governar dins dels terminis legals Francs, ja que restaven sota el seu domini, en totes aquestes, se'ls hi va permetre mantenir les lleis anteriors (lleis visigòtiques), tenen la facultat d'administrar-se justícia (menys casos majors que anaven al tribunal de comptes). Limitació dels tributs i per últim restricció del servei militar a la defensa de la mateixa localitat.

Els primers escrits que esmenten el nom d'Andorra daten de l'any 843 i el segon que es coneix és reconegut l'any 860. L'escrit de 843 prové dels reis Carolingis que cedeixen al seu vassall el comte Sunifred d'Urgell la propietat privada d'Andorra.

El segon escrit del 860, és del rei carolingi Carles el Calb cedint en favor del bisbat d'Urgell la potestat de percebre els delmes, (una desena part) del ferro i de la pega produïda a Andorra. Al segle IX Andorra resta sota la potestat política dels comtes d'Urgell i sota l'àmbit religiós i espiritual sota el control de l'església d'Urgell. (Baraut, 1992-1993, 288-289).

1.2 Consolidació del domini territorial:

Als anys 903 i 907 el poder dels comtes d'Urgell dins de les valls andorranes es va fent cada vegada més gran, aquestos cada cop son propietaris de mes i mes terres a Andorra, per exemple el comte Sunifred II d'Urgell compra terres i vinyes a Encorces, terres que es troben entre Andorra la Vella i Sant Julià de Lòria. Els comtes no només tenen en possessió les terres que anaven adquirint sinó que també, compten en el seu poder les terres fiscals de tot el país. Les terres fiscals son aquelles terres que no pertanyen a ningú dins del principat, per exemple els boscos, les aigües i les terres de pastura

Andorra resta sota el domini comtal durant 300 anys de la seva història en el quals els comtes d'Urgell han sigut els Senyors de les valls, aquest període de temps es compren entre 843 i l'any 1133. El podem dividir en dues etapes, la primera, aquella que comprèn de l'any 843 fins finals del segle IX. En aquest període de temps es quan el domini senyorial acaba de consolidar les seves bases dins de les valls per a posteriorment poder convertir-se en els comtes que regien les possessions Andorranes. La segona etapa comprèn desde el segle X fins a mitjans del segle XII. Aquesta segona etapa canvia el futur d'Andorra ja que fins ara el poder establert, els comtes, deixen de tenir tant interès en les valls i progressivament aniran deixant les valls en possessió del bisbat d'Urgell qui esdevindrà el veritable senyor de les valls. Els comtes deixen de tenir interès per les terres Andorranes ja que el centre econòmic i

polític del comtat es veu traslladat cap al sud a causa de les noves conquestes en territoris que fins ara eren musulmanes. Aquestes noves conquestes i la disponibilitat de noves terres, que fins ara eren ocupades, fan que la posició geoestratègica andorrana deixa de tenir el valor que tenia en època bèl·lica i el comtes preferiran controlar terres amb valors econòmics més importants. Així doncs, a partir de l'any 952 la situació dels comtes respecte a les seves possessions a les valls comença a ser clara i moguts per diferents tipus de beneficis com la forta economia emergent, d'aquestes terres conquerides als àrabs, així com, la situació política a la plana de Lleida porten als comtes a desprendre's de les terres andorranes que acaben en mans del bisbat d'Urgell. No totes les possessions andorranes acabarien en mans dels bisbes ja que el comte atorga diferents emplaçaments a altres senyors per exemple "Amb motiu de la consagració de Sant Feliu i la de Sant Martí de Castellciutat, el comte d'Urgell, Borrell atorga al bisbe Guisad els delmes que el comte percebia de les valls d'Andorra; el castell i l'església de Sant Vicenç d'Enclar i uns alous a Encamp i Canillo. Les permutes entre els comtes i els nous propietaris de terres van anar evolucionant progressivament, no es tracta d'un fet aïllat sinó que van durar un cert període de temps fins que els comtes van acabar de reorganitzar el mapa polític andorrà. Podem veure com a exemple que en l'any 988 el nou bisbe d'Urgell, Sal·la, intercanvia amb el comte Borrell diferents béns que els dos posseïen en diversos indrets del comtat, el resultat de la permuta serà de noves terres a Andorra per al bisbat d'Urgell en concret Sant Julià de Lòria, Ordino, Santa Coloma i Andorra la Vella, mentre que el comte rep possessions del bisbe Sal·la a Berga i a la Cerdanya. Ja a partir de l'any 1000 el bisbat comença a tenir unes possessions importants a Andorra com les parròquies abans esmentades o diferents esglésies com Sant Vicenç D'Enclar. A més el bisbat tenia la potestat de rebre els delmes de tot el territori andorrà. Cap a l'any 1040 la diòcesi d'Urgell rep un altra possessió aquest cop una donació de la parròquia de la Massana per part del comte Ermengol II. No serà fins l'any 1133 que el bisbat Urgellenc no aconsegueix tenir tots els béns sobre les valls, ja que el comte Ermengol IV donarà en possessió tot el que el Bisbe Berenguer tenia, tot incloent, qualsevol dret sobre les valls com poder percebre els censos, els usatges i les alous. Finalment amb el canvi de poders dels comtes als bisbes conclou una de les etapes polítiques d'Andorra, la nova etapa que comença després dels comtes estarà marcada pels interessos eclesiàstics del bisbat d'Urgell.

1.3 Escrits que relacionen Andorra amb el bisbat d'Urgell abans del segle X:

Com hem dit abans un dels primers escrits en el que es relaciona les valls i els homes d'Andorra directament amb l'església de la Seu d'Urgell és un escrit del 860 on Carles el Calb a través d'un dels seus preceptes confirma al bisbe Guisad d'Urgell que pren possessió dels delmes de ferro i pega de les valls andorranes, és a dir, la seu episcopal controlava el sistema fiscal decimal. Abans de la signatura d'aquests documents no es tenia constància de relacions entre els pobles de les valls amb la diòcesi d'Urgell, tot i que es creu que aquesta juntament amb el monestir de Sant Serni de Tavèrnoles van ser les encarregades de fer arribar la fe i evangelitzar tots els racons d'Andorra.

El segon escrit es tracta de la mateixa carta de consagració de la catedral de la Seu d'Urgell, en la que el pare Cebrià Baraut menciona les 6 parròquies d'Andorra. (Baraut, 1988-90).

Desde el segle XI el domini del poder eclesiàstic a Andorra és evident per sobre de qualsevol altre i aquest fet es ratifica amb una butlla papal conservada en paper al museu diocesà de la Seu d'Urgell. La butlla va ser emesa pel papa Silvestre II. A partir d'aquest moment en el que el bisbat pren el poder les relacions d'Andorra amb el bisbat queden marcades pel poder territorial d'aquests al igual que el poder senyorial. Andorra restava lligada per un vincle religiós i també per un vincle feudo-vassallàtic. Aquests vincles suposaven per Andorra l'obligació de pagar els delmes i les primícies de tots els productes, i per al bisbat els hi suposa tota mena de drets en terres andorranes així com: drets d'alberga, judicials, militars, eclesiàstics sobre qualsevol dona i home andorrà.

Intercanvis de terres:

- Sunifred va ser el primer comte d'Urgell en donar els seus alous a Andorra a l'església aquest fet s'esmena a la butlla de Benet VIII de l'any 1013. (Guillamet, 1988. 18)
- Borrell d'Urgell canvia amb l'església terres de l'alt Urgell per terres a Cerdanya i Berga l'any 988 (figura parròquies de les valls i altres llocs d'Andorra).
- Papa Silvestre II any 1001 butlla en que confirma al bisbe Sal·la les possessions de la seva església.
- Any 1007 Donació Ermengol I comte Urgell, fill Borrell, a monestir de sant sadurní de tavèrnoles la meitat del cens percebut a les valls d'Andorra.
- Ermengol II deixa l'any 1040 la parroquia de la massana a l'església d'Urgell.

- Ermengol VI al bisbe Pere Berenguer fa donació que acaben per consolidar la senyoria episcopal, el comte dona els censos, impostos sobre mercats, i els alous finques sense cap lligam d'impost.
- 1162 text escrit per Ermengol VII comte d'Urgell confirma els drets episcopals dels bisbes d'Urgell sobre Andorra

Totes les donacions conclouen en que Andorra esdevé un senyoriu dels bisbes, el homes andorrans queden lligats a la terra segons el tipus de relació que ja tinguessin fins aleshores. Es fan diferents pactes de “pau” en els que els ciutadans andorrans atorguen al bisbe diferents tipus de drets com reclutar soldats o proveir de provisions.

1.4 Lluites religioses i pel poder local:

El comtat d'Urgell a més de ser el representant del poder públic i encarregar-se de la presidència del tribunal de justícia, mantenir l'ordre públic i cobrar els tributs públics. Era un dels grans propietaris de terres dins de l'Alt Urgell i tenia grans possessions per tot el comtat, així com en terres andorranes. Aquest gran domini territorial els va fer entrar en conflictes amb diverses famílies terratinents amb les quals convivia i també amb el bisbat d'Urgell. Els senyors, els nobles i el bisbat van començar a rivalitzar pel control dels dominis i possessions de les terres. D'aquestes lluites entre la nobles i l'església destaquen dues famílies, els Castellbò i els Caboet. Els Castellbò recorrien sovint a la violència pel qual els bisbes van fer diferents aliances amb les demés cases nobles, entre les que estava la família Caboet, per poder fer front la violència que hi havia sobre les terres del comtat d'Urgell.

Família Caboet:

Una de les famílies més importants i que comptava amb importants possessions dins dels termes del comtat d'Urgell. Podem situar el seu patrimoni en terres del nord, on se separa Andorra de la zona del Pallars, totes les zones que inclouen el castell d'Ars, Civis, Tor i Aós. En el moment en què es va anar guanyant territori conquerit pels àrabs, la família Caboet va arribar a expandir el seu territori fins Balaguer, per el tant podem dir que el seu patrimoni es troba a les dues bandes del curs del Segre mitjà, en terres del Pallars i l'Alt Urgell. A principis del segle XI la família Caboet reb certes infeudacions de part dels bisbat d'Urgell en les que es troba Andorra. Aquests juraran fidelitat als bisbes i també d'igual manera ho faran els seus fills, tot i que aquesta aliança entre la família i el bisbat acabarà l'any 1185 quan l'única hereva de la casa és casarà amb l'única hereu de la família Castellbò. Quan el matrimoni entre les dues famílies es va produir va haver-hi un canvi en les possessions dels Caboet, ja que totes les seves tinences van anar cap a la família Castellbò, Arnau de Castellbò es va convertir en vassall del bisbe i per tant les possessions andorranes van passar també a la família Castellbò com a feudataris dels bisbes d'Urgell el que els hi permetia tenir drets d'alberga, ser rebut honorablement i la capacitat d'administrar justícia tot posant-se d'acord amb els homes que habiten les valls d'Andorra.

Família Castellbò:

D'altra banda la família Castellbò prové de la vall de Castellbò situada a ponent de la vessant del riu Segre. En els inicis el càrrec del comte de Castellbò era nominal pel comte d'Urgell,

tot i que a partir del segle X el càrrec esdevindrà hereditari ja que tota la vall es convertirà en propietat de la família el que els hi farà entrar en una guerra constant amb el bisbat ja que els Castellbò van anar agafant molt poder en la zona.

El bisbat urgellenc davant de les incursions dels altres senyors veïns ha de buscar-se alguna mena de protecció per al seu patrimoni, així doncs, al no tenir un poder militar per fer-se càrrec d'aquest problema, decideixen formar una aliança amb un altre senyor poderós que l'ajudes en la defensa i estigui d'acord amb els dogmes eclesiàstics. Troba en la família Caboet el perfecte protector, a qui dona en feu Andorra. Així s'estableix la relació, de protecció i benefici mutu, entre el bisbat urgellenc i la casa de Caboet. Un document de 1159 un acord entre el vassall Arnau de Caboet i el bisbe Bernat Sanç signen la propietat del comte sobre les valls però el poder absolut del bisbe, en l'acta s'entén el ple reconeixement de la sobirania de l'església i és una realitat de dret públic, i la família de Caboet la rep en feu, tot i que, el bisbe té el ple dret de sobirania. Els bisbes exerceixen a Andorra més que una jurisdicció eclesiàstica i espiritual sino que exerceix una sobirania feudal.

La família Castellbó va voler ampliar les seves possessions i ho farà amb el casament del seu hereu Arnau de Castellbó amb l'hereva de la casa Caboet, Arnalda. Doncs en els fills de la nova parella s'uneixen els poders de la casa de Caboet i els de la família Castellbó. Davant d'aquest esdeveniment el bisbe es va cobrir les esquenes ja que va endevinar el perill que formaven les dues cases unides. El bisbat va fer jurar fidelitat a les valls andorranes assegurant que sense el seu consentiment mai rebrien com a senyor a Arnau de Castellbó.

Finalment amb molta cura el bisbe va acabar cedint el feu d'Andorra no abans sense obligar al noble a complir amb tots els tractats fins ara signats d'obediència vers el bisbat urgellenc per part dels andorrans, és a dir, que els andorrans sempre responen davant de la figura del bisbe.

Vers el segle XIII el comtat de Foix té una gran importància en el sud de França cosa que afectarà a Andorra per la seva proximitat geogràfica. L'aparició dels comtes de Foix en la història andorrana es dona quan es formalitza el matrimoni entre Roger Bernat II fill dels comtes de Foix i Ermessindis, filla d'Arnalda de Caboet i Arnau de Castellbó. Doncs Ermessindis amb títol vescomtal de la casa de Caboet i de la casa de Castellbó es casà amb Roger Bernat II fill dels comtes de Foix. El Matrimoni finalment tingué lloc l'any 1208. Aquest moviment matrimonial no va ser ben rebut per part del bisbat i el bisbe decideix

aclarir els termes d'antics acords amb Arnau de Castellbó, per a deixar clares les limitacions de les famílies davant del poder episcopal de l'església d'Urgell.

El comte de Foix, Ramon Roger (1152-1223), comença una tàctica invasora sobre les possessions de l'església d'Urgell, tot fent seves grans terres i estenent la seva influència a tot el comtat d'Urgell fins a tal punt de ser una insígnia per a la noblesa catalana en la seva lluita contra el rei d'Aragó. D'altra banda Ermessindis, esposa del fill del comte de Foix, Roger Bernat, va oferir protecció als heretges albigesos en el castell de Castellbó. Al bisbat urgellenc no li van semblar uns actes que acompleixin els tractats realitzats fins ara, per lo tant va reclamar la entrega dels heretges o la seva expulsió, al no aconseguir el que volia el bisbe va excomunicar al comte i aquest per defensar-se digué que el castell de Foix no pertany a la diòcesi d'Urgell. El conflicte entre dues parts va acabar amb la mediació de l'arquebisbe de Tarragona tot i que més tard tornaran a la lluita i després d'aquestes noves hostilitats el comte Roger Bernat busca pactar la pau amb el bisbe per què aquest li aixequi la excomunió i morirà pocs dies després.

Després de la mort dels seus pares, Roger IV(?-1265) de Foix va ser el primer en reunir en una sola persona les cases de Caboet, Castellbó i de Foix. Seguint les passes dels seus familiars, ell també va lluitar contra el poder que el bisbat exercia sobre ell intentant lliurar-se dels juraments de fidelitat que li rendien al bisbe respecte als drets sobre Andorra. La lluita de Roger IV de Foix contra el bisbat va ser a través de tots els mitjans, usant tropes armades i també a través del diàleg. No va ser fins l'arribada d'un nou bisbe que el rumb de la situació va canviar. El bisbe Abril va succeir al bisbe Pons de Vilamur. El bisbe Abril quan arriba a la seu d'Urgell no va acceptar l'homenatge del comte i va passar directament a l'acció anant a als homes andorrans a demanar que els hi juressin lleialtat i així va aconseguir la rendició del comte Ramon IV.

En aquests moments de disputa entre el noble francès i el prelat urgellenc. també tenen disputes el rei d'Aragó Jaume I i el rei de França Sant Lluís. per acabar amb les seves rivalitats l'any 1258 van signar el tractat de Corbeil on els dos nobles feien un intercanvi de terres segons la proximitat del seu regne, és a dir, el rei francès va cedir els drets de feu i senyoriu dels comtats de Barcelona, Urgell, Cerdanya, Rosselló etc. El rei Jaume I li va cedir els drets de feu i senyoriu del comtats de Foix, Carcassona, Albi etc. Cal destacar que en cap moment el tractat parla d'Andorra, però Andorra ja no pertanyia al comtat d'Urgell així que

els andorrans no havien de sotmetre's al rei d'Aragó, però si als bisbes d'Urgell i al comte de Foix.

Finalment el comte Roger IV va morir deixant els seus territoris ben lligats, en la part hispànica va consolidar els vescomtats de Castellbó i en la part de territori francès va concertar un matrimoni entre son fill Roger Bernat III amb Margarida, filla de Gastó vescomte de Bearn. Això vol dir que en els successors del matrimoni les cases franceses s'unirien.

L'any 1275 els andorrans concedeixen al comte de Foix, Roger Bernat III la justícia civil i criminal de totes les parròquies. Això va provocar que les lluites entre el comte i el bisbe seguissin, per lo que el bisbe va prendre la decisió d'acudir l'enemic més fort que podia tenir el comte, el rei Pere d'Aragó (Pere el Gran 1276-1285). El comte comptava amb el suport de la noblesa catalana i va poder arribar a prendre alguns castells dels rei, tot i que els seus esforços no van ser molt productius ja que quan el rei va començar a atacar va anar recuperant de victòria en victòria totes les possessions perdudes. Finalment el rei aragonès va decidir que la millor manera d'acabar aquesta disputa amb el comte francès era signar la pau ja que ell estava en lluita contra els àrabs i no podia tenir dos fronts de batalla oberts. Aquest tractat va fer que el comte francès comences a retrocedir davant del rei aragonès i també davant del bisbe. El rei va veure la necessitat de separar a la noblesa catalana del comte francès per a impedir que entenguessin els seus territoris. Doncs podem dir que el rei i el bisbe es feien costat l'un a l'altre davant d'aquesta situació, de fet, aquests dos poders sempre anaven agafats de la mà, l'un protegia a l'altre, es conserven mútuament, el rei recolçava a la religió per a poder defensar-se i enaltir la seva figura reial. El bisbe va comprendre la necessitat d'acabar amb la rivalitat que tenien amb el comtes per lo que va començar una protesta per les violències del comte en les proximitats de l'església d'Urgell, el comte va conquerir el castell de Pla de Sant Tirs. EL bisbe Pere d'Urg, successor del bisbe Abril, va convocar un sínode que finalment conclou en la concòrdia del 8 de setembre de 1278. Un document de gran importància per a diòcesi d'Urgell ja que va ser atorgat pel Papa Martí IV el 1282, va trigar uns anys en ser efectiu, estem parlant del primer pariatge.

El comte Roger Bernat III va aprofitar que el rei Pere III d'Aragó es trobava en una situació complicada ja que es trobava debilitat a conseqüència de l'afer sicilià. Havia estat excomunicat pel Papa, havia atorgat els seus regnes al fill del rei de França i no contava amb

el recolzament de la noblesa aragonesa. Bernat III s'alça per a lluitar contra el rei, aliat amb els nobles catalans, però el rei va ser més fort i va acabar empresonant al comte de Foix i amenaçant els seus dominis en terres hispàniques. El comte va haver de pagar per la seva llibertat. Seguidament també es va aixecar contra Pere III per ajudar al rei francès Carles de Valois tot i que la disputa no va arribar enlloc i van pactar la pau el 15 de juliol de 1286. El comte decidirà no tornar a prendre part en cap disputa més entre els reis d'Aragó i de França. Doncs va decidir centrar la seva mirada en Andorra, que estava governada per un bisbe desarmat, aprofitant alguns buits en el pariatge de 1278 va conquerir diferents emplaçaments, el que va suposar una falta greu per als prelats de la diòcesi d'Urgell. El bisbe va protestar i aviat es van triar àrbitres per a la redacció d'un nou document que acabi amb les disputes, arribant així a una concòrdia i la signatura del segon pariatge de 1288 data de 6 de novembre.

Cal destacar l'entrada en acció de la casa noble, de Bearn. Roger Bernat III comte de Foix es va casar amb Margarida de Montcada, filla de Gascó, vescomte de Bearn. Pel tant el títol va quedar unit a les cases de Caboet, Castellbó, Foix i Bearn sota la figura dels fills de Roger III i Margarida, Gastó I. El jove comte va heretar els títols amb tretze anys a la mort del seu pare, i va contraure matrimoni amb Joana d'Artois. Aquest comte va adoptar una política pacífica amb el bisbe d'Urgell.

2 Constitució política: textos constitucionals. Pariatges 1278 i 1288

Els pariatges suposen un acord entre dos senyors que comparteixen un domini en comú, i per a la seva millor gestió i per a poder evitar conflictes entre els dos, acorden la signatura d'un pariatge que reculli totes les clàusules per a que les dues parts puguin conviure sense tenir conflictes. Els pariatges van ser una nova fórmula per a les poblacions, van poder formalitzar les seves relacions entre veïnats ja fossin grans nuclis o petits. Així doncs, aquesta manera d'establir relacions entre nuclis de població va arribar al seu moment d'esplendor al segle XIII al nord d'Espanya i al sud de França.

La forma d'un pariatge consisteix en una carta en la qual les dues parts posaven a discussió les clàusules per les quals hi ha conflicte, tot seguit, s'informa a tothom dels acords als quals s'han arribat mitjançant dos actes diferents. En el segle XIII es va acostumar a donar-li la forma d'un tractat de veritat a un pariatge. Les dues parts, cadascuna amb el seu procurador corresponent, discutien i arribaven a acords, els textos es reproduïen a l'acta. Quan es tractava d'un pariatge significatiu o de gran transcendència el document prenia forma d'acta notarial. Un cop el document quedava signats pels procuradors encara havia de passar per ambdues parts que l'havien de ratificar i en algunes ocasions si es requeria els poders reials es reservaven la seva aprovació.

No tots els pariatges tenen la mateixa rellevància, en algunes ocasions es tracta de "reglaments amigables entre les parts, que fan una composició per medi de concessions recíproques",

En altres ocasions els pariatges no eren amistosos per lo qual, havien de de portar àrbitres d'altres jurisdiccions per a la mediació, en aquests casos el pariatge es convertia en una sentència. Altres vegades aquelles jurisdiccions que examinaven els casos trobaven una solució i redactaven el pariatge perquè les dues parts el signessin. Cal destacar una clàusula que podia adoptar un pariatge, la perpetuïtat, normalment la trobem en fundacions de vil·les. Normalment consisteix a cedir uns béns sense poder reclamar-los i complir les demés clàusules.

Podem dir que el pariatge es una institució antiga que posa forma al dret que tenien dos senyors sobre una mateixa terra. Un pariatge també requereix de la bona relació entre els dos senyors i que ambdós compleixin els seus drets i deures decretats en el pariatge. Aquesta convenció crea un lligam que associa dues parts, tot creant un cosenyoriu. A continuació podem veure els diferents tipus d'exemples de pariatges que van establir els comtes de Foix

amb els nobles locals francesos per a poder garantir la supervivència del seu comtat i la seguretat dels seus habitants.

Pariatges dels comtes de Foix a Pamiers I Lézard:

Arreglen drets de guarda mitjançant pariatges, l'any 1241 aprofitant la necessitat de l'abadia de Foix de defensar-se, es faran concedir la meitat de la justícia i dels drets senyorials de la vila de Foix.

L'abadia de Mas d'Azil, havia quedat saquejada i estava en una situació precària decideixen acudir a un senyor més poderós i l'any 1246 el comte Roger rep la cessió de la meitat dels béns de l'abadia.

Els pariatges van donar lloc a noves formes de política ja sigui per la intervenció del poble en la vida pública o per un poder major que el relleva, com podria ser la reialesa.

Un pariatge es un acord de societat indivisa, a vegades, aquests podien combinar-se segons les relacions que tinguessin les dues bandes, per exemple segons el tipus de relació feudo-vassallàtica que tinguessin els implicats. Podem diferenciar entre pariatges senyorial i pariatges reials

D'una banda trobem, els pariatges senyorials es tracten de les relacions o acords que tenien dos senyors. desde el moment en el que es signa el pariatge els dos senyors posen en comú els béns i han de respectar un seguit de drets i deures. Pot arribar a ser que prèviament a la signatura del pariatge els dos senyors ja tinguessin lligam de subordinació, però en res afecta al tractat de pariatge les relacions que ja tinguessin podem dir que son accessoris ja que en cap moment el el vassallatge pot desfer l'acord de pariatge ni la igualtat ni la participació que aquest significa pels dos senyors.

D'altra banda, observem que existien els pariatges reials, en aquests casos el rei mai esdevé un vassall del cosenyor amb el qual se signa el pariatge, les dues parts poden tenir termes d'igualtat en el referent al pariatge, però el rei mai prendrà una posició inferior en cap dels casos. En casos en que el poder reial absorbeix grans feus, a conseqüència de diferents pariatges, mai haurà de rendir homenatge sinó que s'alliberen de la submissió a través de compensacions. Per exemple, a Andorra podem observar un cas en el que la reialesa francesa absorbeix diferents drets a través dels pariatges i Enric IV de França uneix a la corona el comtat de Foix i en conseqüència el coprincipat d'Andorra. (Gallet, 1935, 125).

Podem definir un pariatge basant-nos en dues idees bàsiques; en primer lloc, trobem la idea d'unió, aquesta consisteix en l'associació de dues parts amb una mateixa finalitat comuna, per exemple el poder tenir una defensa, o compartir béns per compensar una ajuda, o compartir recursos per alguna causa que els dos senyors comparteixen de manera comuna. En segon lloc, destaquem la idea de transacció, aquesta està implícita en la idea de pariatge ja que està basada en la compartició de drets sobre una mateixa cosa, és a dir, els drets coexistents que tenen els dos senyors. Per això mateix es fa una posada en comú dels béns de les dues parts que pugui afavorir a les dues parts i que sigui sempre profitós per tothom. Aquesta posada en comú era necessària per poder evitar conflictes entre senyors i que un acabi tenint més poder o influència que altre, s'evita que la sobirania sigui superposada.

Els pariatges naixen per a solucionar problemes que la societat feudal tenia, es una manera de poder trobar protecció, solventar problemes entre els poders locals o solucionar disputes entre els poders religiosos i els poders locals, com el cas d'Andorra.

En referència a l'administració de béns cal dir que les senyories compartides en pariatge tenien diverses maneres d'administrar els seus senyories.

El primer sistema d'administració dels senyories en pariatge era anomenar a una persona que exercia l'administració, és a dir, nomena oficials de justícia, recaptava els impostos i s'encarregava de vetllar pel senyoriu, era propi de territoris petits.

El segon tipus de sistema ja era propi de terres mes amples, per el qual cada senyor tenia una persona oficial encarregada de gestionar el territori. Aquests oficials tot i ser nomenats per un senyor havien de jurar fidelitat a l'altre senyor, això es feia per a que els dos oficials en el moments de fer decisions sempre miressin pel bé comú dels dos senyors d'aquest manera els interesos de cap dels senyors es veuen compromesos. Quan percebien els impostos els partien per la meitat, i no es podien fer actes sense el consentiment d'una de les dues parts, si ho feien aquell acte era nul. Doncs podem dir que la institució evoluciona cap a un nou sistema en que dues persones nomenades per els dos senyors s'encarreguen d'administrar la senyoria de manera parcial sense posicionar-se entre els dos senyors.

El tercer i últim tipus d'administració dins de les senyories en pariatge es troba en dates més avançades, quan comencen a sorgir problemes amb els nomenaments dels oficials. Quan això ocorre resultava bo per al territori en qüestió ja que volia dir que era més important l'administració del senyoriu en comú i en conseqüent autònoma (curia communis). Aquest tipus de senyories requerien més persones per a la seva administració i calia que els senyors

arribessin a un acord per a poder fer els nomenaments. Depèn del tipus de pariatge, de senyoriu i de textos redactats si hi havia desacord en el triatge dels oficials es resolía de manera diferent. En casos extrems es resolía els nomenaments del batlle i del jutge i després aquests s'encarregaven dels nomenaments restants. Sempre els oficials, tant majors; batlle o jutge, com menors; veguer, eren figures comunes entre els cosenyors i els hi devien jurament de fidelitat. Aquest tipus d'administració disposa de tots els òrgans de poder necessaris per a poder gestionar el correcte funcionament del senyoriu com auditories o presons, es trobaven dins del territori i a més aquest devia tenir un segell propi diferenciat dels segells dels cosenyors. Dins del territori s'exercien totes les funcions judicials i administratives, menys alguns casos que és reservaven a algun dels senyors. S'intentava mantenir la igualtat entre els dos senyors i es donava més llibertat a les administracions comunes que ells mateixos havien triat. (Vidal i Guitart, 1984, 67).

Constitució dels pariatges de 1278 i 1288:

Podem dir que els pariatges suposen un dels eixos documentals del dret públic d'Andorra, però no es poden considerar textos equiparables a les constitucions d'avui en dia, els pariatges van estar fets per acabar amb disputes i baralles i crear drets. En cap cas els pariatges van ser pensats per el dia de demà o tampoc van tenir en compte el poble andorrà com una entitat amb drets, van ser fets per esclarir els drets i deures dels senyors sobre les valls andorranes.

Els problemes entre els bisbes d'Urgell i els comtes han existit pràcticament sempre, però la situació empitjora quan el comte de Foix rep la senyoria d'Andorra. A l'església d'Urgell es patia per la violència i la pressió que exercia el comte en el seus territoris, així doncs, un any abans de la signatura del primer pariatge els prelats van decidir fer una solemniat protesta per deixar constància de les barbaritats que feia el comte mancant a la seva paraula i als homenatge solemniatment reconeguts. Tot i així es va arribar a un acord amb la signatura dels pariatges. Finalment els dos bàndols volien arribar a la concòrdia així doncs, Roger Bernat el comte de Foix, que no havia estat mai en pau amb el bisbat d'Urgell i el bisbe Pere d'Urg, van decidir establir un termes per fer la pau i així va néixer el primer pariatge, amb el sacrifici del bisbe sobre una part dels seus drets. (Font i Rius 1915, 37).

Troblem dues opinions sobre la situació dels bisbe després dels pariatges:

En primer lloc, l'església encara posseïa ple dret sobre les Valls andorranes de Sant Joan i de Cabó i no va perdre cap dret menys els cedits en el pariatge al comte de Foix. Doncs el comte havia de presentar el seu homenatge i entregar els castells fortificats que tenia en possessió que eren propietat de l'església. El comte va quedar en una posició de vassall davant del bisbe tot i ser un senyor poderós.

En segon lloc, després de les donacions fetes pel bisbes al comte en el pariatge, aquest li va atorgar molts poders de sobirania al comte i el mateix bisbe va retenir pocs atributs, segons aquestes teories en el pariatge cap dels dos senyors apareix com a sobirà i abans de la signatura el bisbe i el comte gaudien de diferents drets que es desconeixen i que van poder mantenir aquests drets després de la signatura.

Els andorrans en uns tractats realitzant els anys 1163 i 1176 van decidir atorgar un seguit de drets incondicionals com el de la sobirania d'Andorra als prelats de l'església de la Seu d'Urgell. Aquests van ser reconeguts pels vescomtes de Castellbò i també pels comtes de

Foix en els anys 1201 i 1232, però no vol dir que les lluites entre els comtes i els bisbes acabessin, al contrari van seguir per aquests drets. L'any 1278 en la data de signatura del primer pariatge els bisbes eren els sobirans d'Andorra i els àrbitres dels pariatges no van revocar aquest dret, per lo tant, ho continuaven sent, però limitats per les concessions que li van atorgar al comte. El comte no va percebre cap títol ni cap tipus de sobirania sobre les valls, però si va percebre drets de caràcter patrimonial, pel que el comte podia treure profit de materials i també tenia la capacitat de nomenar vicari. La resta dels drets queden sota el domini de l'església d'Urgell. La pau signada va acabar amb les baralles i malentesos entre el bisbat de la seu d'Urgell i els comtes de Foix. En els pariatges es detallen les qüestions que implicaven als cosenyors amb el territori de les Valls d'Andorra. El bisbe fa un seguit de concessions al comte de Foix: va rebre percepcions sobre la quístita, d'altra banda podia administrar la justícia i finalment se li van concedir poder militars. El poders que fins ara acaparava el bisbe es van repartir amb el comte i a més el comte va poder gaudir de drets de successió ja que els seus hereus tindran en sempre en feu les valls d'Andorra. Abans de finalitzar el pariatge consta l'homenatge del comte envers el bisbe. Els dos cosenyors arriben a un acord i es comprometen a complir els acords establerts, com una de les dues parts que signen el pariatge forma part de l'església, aquest ha de ser signat i ratificat pel pontífex romà i havia de ser en un marge de temps inferior a quatre anys. Es va fer un nou punt deu anys més tard, en el que s'obliga al comte de Foix a enderrocar un castell que s'ubicava a Sant Vicenç de Montclar, a causa d'aquest esdeveniment es va afegir que cap dels dos senyors pogués aixecar cap castell dins dels dominis de les valls andorranes sense el vist i plau de l'altre senyor.

Aquestes baralles entre el bisbat urgellenc i els comtats de Foix destaquen pel cas omís que fa el rei de França, que mostra un total desinterès per les valls andorranes i pel seu control. I també destaca el desinterès general en tot el poble andorrà, que es mostra indiferent en aquestes baralles pel domini de la sobirania, es podria explicar aquesta actitud com que el poble no veia compromesa la seva llibertat ni els seus atributs particulars, les baralles eren únicament pels drets de governació.

El bisbe disposava de la sobirania de les valls des dels temps de reconquesta quan el poder l'exercien els reis francs i aquests li van concedir la sobirania. El comte de Foix era vassall de la mitra i no participava de tots els drets únicament dels esmentats; participació en tributs, drets militars i jurisdiccionals.

El bisbe va aconseguir la butlla del papa Martí IV que ratificava el primer pariatge el 7 d'Octubre de 1282, tal com es va estipular en ell. Però aquesta butlla devia ser ensenyada al

comte i aquest al no veure-la va demanar la pena per no complir l'acord, cinquanta mil sous havia de pagar el bisbe per no donar prova de la butlla davant del comte. El conflicte es resol amb la intervenció de componedors que en el segon pariatge inclouen explícitament que la butlla haurà de ser ensenyada al comte abans d'un any i si no ho fa haurà de pagar una sanció monetaria. El conflicte conclou amb els emissaris del papa comunicant als representants del comte de Foix la ratificació del pariatge a través d'una butlla. La reunió es va donar lloc al pont dels Escalls sobre el Valira del Nord, finalment el document va ser rebut al Castell de Sant Miquel de la vall de Castellbò.(Vidal i Guitart, 1984, 104)

2.1 Clàusules principals del pariatge de 1278

El primer pariatge que es va signar entre els cosenyors d'Andorra té data del vuit de setembre de 1278. Aquelles persones que el signen son Pere d'Urg, el bisbe de la Seu d'Urgell i Roger Bernat, el comte de Foix. El componedors que van assistir als cosenyors van ser Jaspert de Botonac, bisbe de València i Bonanat de Lavania de Narbona.

En el primer paràgraf s'esmenta la causa de les rendes: va ser una de les causes importants a resoldre, ja que es volia tenir un rendiment del territori que compartien els cosenyors. El bisbe i els seus successors rebrien en l'any que els pertocqués la quèstia dels homes d'Andorra, aquesta quèstia seria in perpetuum i per una quantitat de quaranta mil sous i aquesta quantitat no podrà pujar i el comte no podrà intervenir. El comte també podrà ser cobrador d'aquesta quèstia, però segons el pariatge i els acords presos sera ad voluntatem suam només les cobrarà l'any que li pertocqui i el bisbe no podrà intervenir. El preu de la quèstia es delimitarà pel pas del temps i pel costum. Cadascun dels senyors cobrarà la quèstia en anys alterns i el primer a fer-ho serà el comte.

En el segon paràgraf es refereix al veguer: Cada cosenyor tindrà la facultat de poder nomenar un veguer. Aquests veguers seran encarregats de la justícia i la jurisdicció i en nom dels seus senyors també exerciran la justícia criminal i la justícia civil, son el mer imperi i el mixt imperi, es refereix a jurisdicció a la capacitat de d'administrar justícia, cobrar impostos i ser el representat dels senyors.

En el tercer paràgraf s'esmena la causa bèl·lica, diu que cada senyor pot tenir *hostes et cavalcatas*, vol dir infanteria i cavalleria, dins dels homes andorrans, però no es poden convocar si es per lluitar l'un contra l'altre. Destaca un document posterior de 1471 en que s'esmena que la ciutat d'Urgell ha de ser guardada pels homes andorrans en cas d'atac, únicament mentre aquesta estigui descuidada i mentre els urgellesos s'organitzen en armes.

En el sisè paràgraf es determinen els drets, avantatges i profits dels bisbe i de l'església de la Seu d'Urgell que rebien de les valls Andorranes son alous de l'església urgellenca.

En el setè paràgraf setè es parla sobre el conflicte de la Roca d'Asfa, segons el bisbe l'enclavament va ser cedit pels predecessors del comte a l'església d'Urgell i en aquest supòsit el bisbe podria construir una fortalesa a no ser que el comte pugui demostrar que la donació de la que parla el bisbe sigui falsa. Tot i que el conflicte no queda resolt en el primer pariatge i tornarem a veure un paràgraf del segon pariatge dedicat a aquest problema entre els cosenyors.

En el paràgraf vuitè es parla de la cessió de part del bisbe i capítol d'Urgell del castell de Montferrer i el poble d'Adrall, a canvi el comte havia de cedir en compensació els pobles de La Bastida d'Ortons i el d'Adraent i els seus castells. Si després de realitzar l'intercanvi l'Església té pèrdues, el comte les hauria de compensar amb donacions d'altres emplaçaments si de manera contrària, fos el comte que surt perdent el bisbe li hauria de compensar.

En el novè paràgraf podem veure que es busca la pau i el concili entre els dos cosenyors, per això mateix els componedors busquen una figura que tingui una autoritat superior a ambdós senyors. L'escollit serà el Papa, voldran que tots els acords siguin ratificats per ell. Els dos cosenyors enviaran un procurador a Roma per tal d'aconseguir de manera unida la butlla pel bisbe. Si el document del pontífex no s'assoleix el bisbe havia de pagar una suma de cinquanta mil sous al comte, i perquè es compleixi, els componedors van posar com a fiador al rei Pere III d'Aragó.

En el paràgraf desè es tracta la cessió del castell *Aqua Tebea*. el comte ha de cedir al bisbe aquest castell, cal dir que aquest castell té fonts d'aigua sulfuroses, silicatades i sòdiques, a més d'estar emplaçat en un bon punt; a esquerra del Segre a deu quilòmetres de la Seu

d'Urgell en el camí que va cap a Puigcerdà. El bisbe tenia el castell de Montellà i juntament amb aquest podia controlar tota la gent que anava de Cerdanya cap Andorra.

En el onzè paràgraf amb la finalitat de poder acabar amb les males pràctiques que fins ara hi havia entre el bisbat i els comtes, el compondors ordenen que totes les males pràctiques fins ara fetes es perdonin per les dues parts. “Aquest sigui pau perpètua entre el noble senyor comte de Foix i els seus, i el bisbe i capítol d'Urgell i els seus” (Vidal i Guitart, 1984, 116).

Acabament, en el final del pariatge es reprèn la idea que el text ha de comptar amb la confirmació del Papa i el bisbe ho ratifica i el comte promet complir amb els acords establerts en el document signat. Les dues figures tant el bisbe com el comte renunciïn a qualsevol dret que els poguessin enfrontar i així poder complir amb els acords pactats. El document finalitza d'aquesta manera “Això és fet el sis dels idus de setembre de l'any del Senyor de mil dos-cents setanta-vuit” i no té cap nom de població. Segurament el document va ser signat a Lleida, ja que apareix la signatura del notari de Lleida Arnau de Vall-llebrera. A més el bisbe urgellenc nou dies després de la signatura del pariatge disposa una carta en què assegura a Benet, prior el president del Capítol, que la pena pecuniària promesa amb la finalitat d'obtenir la pau amb el comte s'entén que els béns seran de propietat de la taula episcopal i no dels béns que pertanyen a la catedral. El que ens interessa aquesta carta feta després del pariatge es que el bisbe afegeix “a lleida recentment fet” *apud Ilerdam nuper ínto* (Josep Maria Vidal i Guitart, 1984, 118).

2.2 Clàusules principals del pariatge de 1288:

El segon document de pariatge que es realitza entre els cosenyors d'Andorra se signa en data de 6 de desembre de l'any 1288 i consten en ell les signatures dels senyors, el comte de Foix i el bisbe d'Urgell a més dels componedors Raimon d'Urg i Guillem Raimond, que ja ho havien estat abans.

Els dos senyors no havien arribat a establir un període durador de pau entre els dos, els dos senyors eren ambiciosos i algunes de les clàusules del pariatge de 1278 no havien quedat molt clares, el que va generar noves disputes i baralles entre ells. Aquestes disputes entre nobles genera malestar en la població que dubtava del valor de lideratge de les persones que les governaven. Els mateixos componedors disposats a poder arreglar aquests nous conflictes senyoriais es disposen a redactar un nou i definitiu pacte que pugui acabar amb totes les qüestions i controvèrsies en la senyoria andorrana. Els componedors que tenen coneixement dels drets de tots els documents i pels abundants testimonis, escoltant les peticions dels dos bàndols per acabar redactant la pau en el nou pariatge.

En el primer paràgraf podem veure la petició del bisbe als componedors, aquesta petició va en contra del comte. El bisbe vol que el comte enderroqui el castell de Sant Vicenç de Montclar, ja que és vist com una amenaça pel seu emplaçament, la multitud de camins que pot dominar, l'altura a la qual es trobava i per la facilitat d'ordenar les tropes per a l'atac des d'aquell lloc. Els componedors van donar la raó al bisbe i van obligar el comte a enderrocar el castell i no poder tornar a construir-ne cap ni poder ordenar que en construeixen cap, únicament podria construir un castell amb el vistiplau del bisbe o dels seus successors. De la mateixa manera el bisbe tampoc podrà construir edificis militars en el lloc esmentat ni podrà donar permisos, sempre hauria de ser amb la supervisió del comte. Finalment, els componedors aclareixen que la terra i la muntanya seran de qui fins ara havien estat, és a dir, dels habitants de les Valls a perpetuïtat.

En el segon paràgraf podem veure que es reprèn la qüestió que ja va ser tractada en el paràgraf setè del primer pariatge de 1278, la controvèrsia del castell de la Roca d'Asfa. La propietat havia quedat indecisa, però en aquest nou pariatge s'estableix la prohibició del comte a través del dret comtal que posseïa i prohibeix al bisbe no podrà bastir el castell ni els seus successors, els componedors també prohibiran al comte realitzar més edificacions. Avui en dia ens referim al poble com a Arfa.

En el tercer paràgraf es tracten temes explícits d'Andorra, en aquest cas es refereixen a les dècimes, aquestes s'havien d'entregar per concessió del comte al clergue Pere de Soriguera a l'altar de Sant Llorenç de la Seu d'Urgell en el dia de Tots Sants, el bisbe no podrà intervenir en el cobrament d'aquests béns.

En el quart paràgraf es tracta el tema dels notaris, tots dos senyors ho creuen convenient, ja que en l'anterior pariatge no aclareixen res sobre aquest ofici. Fins ara les persones que ocupaven el càrrec eren treballadors del bisbe. Els componedors solucionen la dificultat concedir poders a tots dos per a poder anomenar un notari, segueix el document amb les feines que se li atribueixen a un notari.

En el cinquè paràgraf es tenen en compte territoris de fora de les valls andorranes i tracten temes de disputa entre els homes d'Arcavell i els homes d'Estamariu. Les dues eren comunitats de pagesos i acostumaven a fer pasturar els animals en les seves terres. Els homes d'Arcavell s'aprofitaven de les pastures que el bisbe cedia. Els componedors van solucionar la qüestió del bestiar assenyalant un nou indret on les comunitats poguessin continuar fent pasturar el seu bestiar de manera pacífica.

En el paràgraf sisè, es tracta l'assumpte de la butlla papal. El bisbe havia de fer-li arribar al comte la butlla del papa confirmant el primer pariatge. Els componedors eximeixen al bisbe de pagar la multa imposada, ja que els mateixos componedors saben que el bisbe realment va rebre la confirmació papal a temps, tot i que no li va fer arribar al comte. És per això que li ho haurà de fer arribar en un termini d'un any des de la festa de Pasqua. A més el comte haurà d'entregar al bisbe un document donant conformitat que ha vist i rebut la butlla que va sol·licitar el bisbe al Papa.

En el paràgraf setè el comte fa una petició als componedors, el bisbe ha construït una canal d'aigua que arriba fins als molins que hi havia a la Seu d'Urgell, i aquesta canal passa pels territoris del comte. Els componedors donant la raó al comte fan que el bisbe hagi de reformar la canal per a deixar el territori tal com estava abans i que el comte pugui triar que fer-ne si conservar-la o treure-la.

En el vuitè paràgraf els componedors busquen el concili entre les dues parts, i ja que el bisbe té un consell obliguen al fet que el Capítol de la Seu d'Urgell estiguin presents i entenguin

totes les estipulacions realitzades en el pariatge i que les signin i donin els seus consentiments. Per part del comte l'obliguen a prestar el seu consentiment corporal, igual que el bisbe, i manen a tots acceptar el laude a perpetuïtat.

En el novè paràgraf no resta molt clar el tema de la qüestió, tot i que sembla que els componedors posen pau entre els súbdits del bisbe a l'Urgellet i els súbdits del comte a Castellbò; segurament es tracta d'un tema de pastures i de bestiar.

En el desè paràgraf tracten el tema del pagament del sisè paràgraf, estipulen que si el bisbe ha de pagar la multa per no mostrar la butlla papal al comte en un terme d'un any, ho haurà de fer mitjançant "persones idònies" i el comte ho haurà d'acceptar sense pretext.

En el onzè paràgraf vetllant per una pau veritable, els componedors estipulen que el bisbe no haurà de pagar la multa de cinquanta mil sous, però el comte podrà reclamar aquesta quantitat al bisbe sempre que aquest o el Capítol de la Seu d'Urgell no compleixin els tractats realitzats en els pariatges.

El dotzè paràgraf conté les ratificacions tant del comte com la del bisbe, els dos es comprometen a fer i complir tots els acords als quals s'han arribat i ho fan tocant amb les mans els quatre evangelis.

Acabament, "això és fet l'octau dia dels idus de desembre de l'any del senyor de mil dos-cents vuitanta-vuit". En aquest pariatge tampoc s'expressa de manera explícita cap nom de població, tot i que el notari que signa el document és el notari de la població de Puigcerdà, pel tant podem imaginar que el document va ser redactat a Puigcerdà. Les signatures que apareixen són les dels componedors Ramon d'Urg i Guillem Ramon de Josa, la del bisbe, la del comte i la dels assistents com militars i canonges. I finalment la signatura del notari Jaume Orig, notari públic de Puigcerdà.

3 Organització administrativa: Els comuns i les parròquies

En les valls d'Andorra el significat de parròquia té a veure amb el sistema d'administració de les terres, persones, més aviat dels interessos generals de les persones que viuen en el mateix territori. L'organització sempre havia estat portada pel cap de l'església, el bisbe de la Seu d'Urgell, per això mateix s'adquireix el nom de "parròquia" que a dies d'avui encara continua subsistent. A Andorra són els caps de família els que voten a les persones que formen els comuns, aquesta votació mitjançant la veu o un escrit es realitzava davant de la mesa electoral que es trobava en el mateix comú en el dia que assenyalava l'administració. A partir de 1933 van poder votar tots els andorrans majors d'edat, la majoria d'edat era als 25, i l'any 1971 es fixa la majoria d'edat als 21, a més el mateix any les dones tenen drets actius i passius, és a dir, poden votar i ser escollides.

El poder reial es desfà després de Carlemany i figures com comtes i ducs ja no estan lligades a cap mena de poder i els poders i atribucions que tenien abans pels reis ara els consideren els seus propis. La gent dels pobles es veuen en la mateixa situació, cadascú era sobirà d'allò que tenia fins ara, com els funcionaris, els propietaris o fins i tot els vassalls. Resultava un temps d'instabilitat en el que cadascú podia fer fortuna a través del veí, ja que no existien limitacions. Hi havia gran rivalitat i odis entre grups socials que estaven sotmesos al poder dels senyors i a la seva autoritat. Com trobem tants grups diferents això va dividir a la població i ningú va voler cedir per acceptar un poder comú, perquè l'interès personal va predominar sobre l'interès públic. Aquestes lluites no es van poder controlar ni pels llaços de poder dels senyors amb els seus vassalls. El règim de successions fins ara establert va donar pas a un nou element d'estabilitat en el que tothom tant rei com vassall estaven interessats, consistia en el predomini del llaç reial; que tenia a veure amb la possessió de la terra, abans que en el llaç personal; que sorgia de la voluntat. L'església va contribuir al fet que les successions fossin sobre una base territorial i sobre unes relacions fixes abans que a uns llaços de fidelitat i de serveis personals. En aquest moment va sorgir la necessitat d'una nova organització superior que regulés totes les clàusules entre senyors i vassalls i pogués imposar sancions si els contractes de feu no es compleixen.

Tot i haver una estructura nova de poder el poble andorrà no va quedar completament desposseït de les seves funcions, per exemple trobem la figura del comissionat que intervé en l'administració dels béns comunals o cada any han de fer el recompte i entregar-lo al comú. Quan aquest comissionat moria el substituïa algú del mateix Quart si no el nomenava la Parròquia.

Podem establir el sistema de poder andorrà com una piràmide, primerament trobem els habitants que s'agrupen en els Quarts, seria el segon graó, seguidament del Comú que gestiona les funcions de la vida social i constitueixen grups superiors anomenats Parròquies. Finalment, trobem l'òrgan de més poder a les valls i és el Consell de la Terra, que únicament té per sobre els senyors de les valls, el bisbe i el comte.

A Andorra no s'entén el significat de comú o parròquia sense la intervenció dels seus habitants, gairebé podríem dir que la seva intervenció en la vida política era directa, ja que tenien participació quasi directa. Tots els caps de família, o "totes les persones majors d'edat nomenen a un comissionat que intervé en l'aprovació dels comptes del respectiu comú"(Vidal i Guitart, 1984, 171) i també tenien dret a consultar l'administració a més cada any el comú presenta els interessos de la parròquia als seus habitants.

Aquesta inclusió del poble en la política i l'administració té arrel en Grècia i Roma, la importància de la família i de la unitat familiar està lligada a la llar i al foc d'aquesta, la domus o foch era el culte domèstic, que sempre ha estat molt present en totes les cultures, sobretot en la cristiana, aquest culte és una realitat en l'edat medieval. Era un lloc de culte als membres que hi participaven i als que marxaven, també és un lloc de protecció i esperança pel futur. De mica en mica la institució comença a formar part d'aquest nucli de la domus primerament comença sent un aspecte religiós, ja que tots els ciutadans participen en la religió, però quan la política evoluciona i deixa enrere els aspectes religiosos la vida civil es torna més del col·lectiu. Aquí doncs entra en joc la vida familiar i la unitat domèstica que forma la domus que passa a ser particip directe del comú i de la parròquia. Doncs el col·lectiu del poble formen part del comú i de la vida civil, això es veu reflectit en els Consells oberts, ja que els seus sentits els inspiraven i això genera que el poble participes cada vegada més d'aquesta nova vida civil. "El consell prové de l'epos jurídic, ses arrels no es nodreixen de la saba d'un poble o d'una ètnia, sinó que en totes elles es troben manifestacions d'ell" (Vidal i Guitart,1984, 171).

Pel que fa a la part econòmica d'un Comú, podem dir que existeixen tres tipus de béns catalogables dins de l'administració parroquial, en primer lloc, trobem béns comunals, en segon lloc, béns rebaixant i per acabar els béns, emprius.

Els primers són bens que pertanyen en exclusivitat a la parròquia en la seva majoria són boscos, els segons, són els rebaixants i fan referència a tots els prats de pastures que seran usats per la gent de la parròquia ramaders, pastors o carnissers.

Finalment, els emprius són tots aquells bens que formen part de dues parròquies diferents, pot ser que aquell mateix be sigui gestionat per dues parròquies o que dues parròquies tinguin drets sobre el mateix be, un exemple de bé empriu són els prats de pastures que dues parròquies tenen dret a pasturar.

A més dels comuns hi havia altres propietaris de terres a Andorra com el Consell General, l'església o també les famílies andorranes, moltes tenien terres i es dividien les terres, perquè hi havia molts petits propietaris. Existien diferents tipus de terres, els més interessants es trobaven a les parts baixes de les valls eren més apreciats, ja que produeixen més pastures i es podia cultivar blat, tabac i vi. Els terrenys que es troben a les parts altes no donaven tantes pastures, però sí que eren grans fonts de llenya. També existeix diferència entre les terres de secà i les terres de regadiu, aquestes últimes eren molt més apreciades, perquè produeixen molt més. Els comuns usen els seus terrenys de dues maneres diferents, la primera és per al mateix comú, és a dir, per a solucionar les despeses del comú i la segona és per a tothom, el poble pot fer ús d'aquestes terres. Fer ús dels béns comunals va fer que a Andorra no hi hagués mendicitat, ja que totes o la major part de famílies es dedicaven a la ramaderia o al cultiu de la terra, un exemple ben clar és en l'ús del bosc, perquè els terrenys comunals podien ser fets servir pels habitants i en aquest cas la llenya era un recurs molt demandat i es podia acudir al bosc per abastir-te de la llenya que fos necessària, però sempre pensant i deixant pels altres a més de no poder vendre-la en el mercat, perquè allò era propietat del comú. No es podia tallar si el bosc està en formació o si els arbres eren joves. Podem posar també com a exemple els prats de pastures, ja que eren usats des del més ric fins al més pobre, els prats utilitzaven per pasturar bestiar andorrà però també bestiar espanyol. Els prats es podien concedir a petits llogaters amb drets exclusius de pastura o es llogaven a estrangers. D'aquesta ramaderia se'n fa càrrec el vaquer o pastor, s'encarregava de cuidar els caps de bestiar dels habitants del comú, ja que la institució no posseïa mai bestiar i es nomena a un pastor que feia cura dels diferents animals que segons la seva procedència estaven marcats amb arracades per a poder diferenciar-los.

Pel que fa a la composició del Comú cal destacar que el seu consell està compost de 10 membres. Dos d'aquest membre són triats cònsols, un major i un altre menor. El cònsol major convoca les reunions del consell i les presideix amb veu i vot de qualitat per a declarar sense efecte els empats, si el cònsol major no està present sempre ocuparà el seu lloc. No en totes les parròquies compten amb el mateix nombre de membres en el seu comú, per exemple, els comuns d'Andorra la Vella i Canillo sobrepassen el nombre de deu membres en el seu consell. (les parròquies on existeixen quarts s'ha de procurar que tots els quarts estiguin representats en el consell de comú).

Els membres del consell són elegits per quatre anys i el consell es renova la meitat cada dos anys. Els cònsols són elegits per dos anys entre els nou cinc membres i substitueixen als dos cònsols anteriors durant els dos anys restants i seran coneguts com a conseller major i conseller menor.

El consell de comú delibera i resol les qüestions generals que afecten la parròquia la que la seva jurisdicció s'estén sobre tota la parròquia. Els béns comunals són importants per a tota la col·lectivitat, ja que antigament la forma de vida es feia en comunitat i el comú és l'organisme que disposa i administra les riqueses de la col·lectivitat, permet als habitants fer ús de les terres comunals, per exemple, cada família pot tallar llenya del bosc per al mateix consum sigui per a escalfar-se o per a construir o reparar habitatges. A més arrenden la carnisseria per un any, manteniment dels camins veïnals, llogar el metge per a les persones del poble, autoritzar llicències, nomenar empleats o verificar pesos i mesures.

El comú anomena un Dener i un Desener, els quals presten jurament, i seran els responsables de l'ordre públic. El cònsol s'encarrega de la bona gestió del pressupost de la parròquia i té obligació de donar compte abans del 10 de febrer de l'any de després d'haver acabat el seu mandat. Els comptes es rendeix davant dels comissionats que elegia el poble.

Durant l'any dins del comú se celebren diferents consells ordinaris:

- Consell de talles
- Consell de Sancogesma
- Consell de Sant Miquel
- Consell de les boïgues
- Consell dels Sants Innocents

També podem destacar com a "consell" o més aviat com a reunió, les reunions de poble, aquestes consisteix a reunir al poble, sobretot en les ocasions en les quals les decisions que s'han de prendre superen en termini al mandat dels actuals consellers de comú. Aquests

assumptes d'importància per a la parròquia són tractats pels electors de la Parròquia en una reunió. Cal destacar que totes les accions o decisions dels comuns són susceptibles de recurs del Consell de la Terra dins d'un termini de tretze dies. (París Torres, 1981, 42)

3.1 El quart:

El consell de quart és dels òrgans de consell més senzills i dels més antics. És format per un grup de cases que tot i formar part dels grups superiors de parròquia conserven independència administrativa per a explotar boscos i pastures. No existeix una clara legislació sobre els quarts, tot es regeix pels estàndards que marca la tradició en els pobles, potser per aquest motiu que no existeix documentació o no s'han realitzat estudis sobre els quarts.

No totes les parròquies tenen quarts, Canillo i Encamp no compten amb aquest òrgan de consell. Tradicionalment, no està escrit qui ha de regir aquests consells, però normalment ho fan les cases poderoses de les parròquies, normalment són aquells que exerceixen o han exercit una autoritat. El llevador és el cap del quart i pot actuar en nom de tots els altres componedors de l'òrgan. El manador s'encarrega d'ajudar al llevador. Per a reunir-se en consell tocaven les campanes de la parròquia, les autoritats tenen una durada d'un any al càrrec.

En els casos dels comuns de La Massana i d'Ordino els quarts són organismes administratius amb jurisdicció sobre part de la parròquia, estan capacitats per administrar els béns de la parròquia, com els boscos o també construcció de clavegueres i s'encarreguen de l'aigua potable. Els Quarts han de tenir representació en el Consell de Comú de la parròquia, tot i que totes les decisions que prenen els quarts són susceptibles de recurs davant del Comú de la parròquia. (Enric París Torres, 1981)

4 El Consell General: Origen i constitució

"Según la tradición, se reunían en el pórtico de alguna iglesia todos los cabezas de familia de los Valles, sin preceder mandato, ni asistencia de vegueres, bailes, ni otros ministros, por especial privilegio, y allí discutían y deliberaban sobre los asuntos de interés de la comunidad." (Pallerola, 1912, 127)

El primer document que apareix en el que es parla del Consell General de les Valls andorranes és signat l'any 1419 pel bisbe d'Urgell. El document expedit per Andreu d'Alàs presentat en nom dels prohoms d'Andorra. Aquest document és una petició al bisbe perquè els homes andorrans poguessin solucionar els seus problemes amb les valls veïnes de manera autònoma i que no suposi complicacions. Segons diferents complicacions amb altres valls els andorrans senten la necessitat de reunir un consell per a poder acordar i deliberar el que han de fer sobre diferents assumptes que els afecten directament. A més, la dificultat de reunió de tots és molt complicada pel que es demana que es fixi un dia en el calendari per a poder fer la reunió així doncs persones que venen de lluny o els que han de deixar la casa i les seves collites poden organitzar el viatge sense preocupacions. En aquestes reunions s'assignen 2 homes de cada parròquia que jurin que aconsellaran lleialment i tractaran de solucionar els problemes que afecten a tots amb les valls veïnes. La resposta del bisbe va ser molt clara i mirant sempre per la conservació dels seus drets i privilegis i també per la seguretat de tots els habitants andorrans va estar disposat a concedir aquesta petició del poble andorrà. Així doncs, el bisbe dona facultat a què els homes honrats de les Valls poguessin intervenir en el triatge, mitjançant consell, de persones d'entre ells que s'encarreguin en nom de les Valls d'observar, mantenir, defensar i intervenir amb tots els drets i llibertats de les Valls andorranes, ho poden fer en judici fora de judici i contra persones de qualsevol lloc sense importar sexe, condició o dignitat, hi ha una excepció i és que no podran usar aquesta facultat en contra del bisbe i cap dels seus successors a l'església d'Urgell.

El consell es farà un cop l'any i totes les persones hauran de fer jurament abans de rebre totes les facultats que els hi concedien i ho haurà de fer davant del delegat episcopal que era l'encarregat de presidir l'assemblea. Qui sigui elegit haurà de representar els interessos dels homes andorrans i si es comet frau o engany s'acaba la seva funció en el càrrec.

La concessió va ser ratificada pel veguer del comte de Foix, i va ser aprovat en els mateixos termes que el bisbe havia atorgat.

El consell el constitueixen representants de totes les parròquies andorranes, cadascuna té dos representants del bienni anterior i dos representants del corrent bienni. En total sumen 28 consellers i el president és el síndic que compta amb l'ajut del Subsíndic, escollits a voluntat.

En cas d'absència dels síndics el conseller major de Canillo exerceix el càrrec d'aquest. A més hi ha diferents juntes que es van creant amb el pas dels anys per a poder ajudar al Consell General, són òrgans autònoms que prenen decisions sols i resolen els seus problemes tot i que les seves decisions estan aprovades pel Consell.

Els inicis del consell són deguts a les altes imposicions dels veguers, aquests abusaven en els impostos que posaven sobre l'entrada i sortida de ramaderia, sobre l'arrendament de boscos i fins i tot sobre caça i pesca, això suposava dificultats en la vida quotidiana dels andorrans i els va portar a crear aquest òrgan perquè els seus usos i costums sobre les valls no es veiessin afectats.

El Consell General va néixer més tard que els consells de quart o els consells de parròquia, però aquest amb una finalitat més clara, la de delegar els interessos de totes les parròquies a un consell perquè així puguin resoldre les qüestions en comú i va ser entre el segle XIII i el segle XIV. Aquests consellers eren elegits per votació discreta dels caps de família, el consell format tractava de funcionar com una cambra lliure o un senat. (J. Baiges i Jardí, Gascón Chopo ,2020, 32).

En els principis del consell, aquest era molt primitiu, ja que els caps de família es reunien per obligació i sota alguna pena, i formaven el grup per a prendre les decisions. No tenien cap lloc assignat, és a dir, el consell no era fix, però normalment es trobaven en pòrtics esglésies de les valls. Finalment, van acabar fent un lloc per al consell i les reunions passaran a ser periòdiques. A Andorra la Vella es troba Casa la Vall, el nou espai on es passaran a celebrar les sessions del consell, està datada del segle XVI cap a finals de segle 1580 i en la façana es veu l'escut del País l'any de construcció i, a més, la dita Domus Concilii, justitiae sedes "Casa del Consell, seu de la justícia". La creació d'aquest nou òrgan permanent va ser inevitable i acompanyat pel càrrec de síndic era considerat el procurador general de les Valls d'Andorra. El consell funciona igualment al consell de quart o al consell de parròquia, ja que podien ser convocats sense la necessitat d'haver-hi un manament exprés, perquè aquests podien reunir-se i acordar en completa autonomia per a vetlla pels interessos comuns de la comunitat de les valls. Es van acordar un seguit de dies per a fer els consells, però també es feien les reunions si un particular ho demanava o en casos de necessitat com urgències, perills per la salut o per la pertorbació de l'ordre públic. El consell cada any celebra tres sessions tradicionals i cada dos anys es celebra una altra també tradicional. La primera data era en setmana santa i en

aquesta reunió prenen possessió els darrers consellers triats, es recollia la quístia (tribut a pagar als prínceps). La segona era el consell de Quinquagèsima celebrat en dilluns abans de la Pasqua Granada en aquest consell es realitzaven ordinacions i aquestes no necessitaven l'aprovació dels prínceps, tractaven qüestions sobre caça, pesca, carreteres, camins, boscos, dies de festa, pagues pels metges i estadístiques de ramaderia de les valls. La tercera data en Sant Andreu, es celebra el tercer consell era el dilluns abans de la dita festa, aquest consell se celebrava en anys senars, i servia per a convocar eleccions i escoltaven les reclamacions, ja que fora d'aquest consell no s'acceptaven. I l'última data de reunió era el dilluns abans de la festa de Sant Tomàs el dia 21 de desembre, consell en el qual s'aproven anyalment els pressupostos d'ingressos i despeses.

Totes les sessions es fan a Casa la Vall i abans de començar l'arxipreste d'Andorra celebra una missa de l'Esperit Sant a la Capella de Casa la Vall i tots els consellers estan obligats a assistir-hi. Aquells que no podien assistir als consells havien de justificar la seva falta tot i que les causes més comunes de no assistència és la salut, l'absència en les Valls o assumptes familiars.

Fins aleshores el Consell General es deia de diferent manera, el Consell de la Terra o Consell Ordinari, avui en dia és el Consell de la Vall. (J. Baiges i Jardí, Gascón Chopo ,2020, 46).

4.1 Consell de la Terra, Els orígens:

El bisbe Francesc de Tovia el dia 11 de febrer de 1419 va signar el document que reconeix el consell de la terra a Andorra. Així responia el bisbe a la demanda dels andorrans, petició presentada per Andreu d'Alàs, buscaven poder elegir els seus representants i que aquests s'ocupessin dels assumptes i interessos dels habitants de la vall a través d'un òrgan de govern més regular i reglamentat que les assemblees que havien funcionat fins aleshores. (Vela Palomares,2002, 23-29).

Per a la validesa oficial del document els dos cosenyors havien d'estar d'acord amb el document i signar-lo i donar-li validesa. El bisbe Tovia de la diòcesi de la Seu d'Urgell ho va fer de seguit, però la signatura de l'altre cosenyor el comte de Foix va trigar un temps a arribar. Així doncs, el comte acabaria signant la petició del poble andorrà a 17 de desembre de 1419. Tot i que la signatura no va arribar per part del comte, ni tampoc del seu veguer sinó que aquell qui va signar va ser Ramon Capdevila com a lloctinent del veguer del comte Joan Gotz. Qui sigui el lloctinent qui intituli el document reconeixent el Consell de la Terra en nom del comte es deu al fet que el comte estava de viatge a Montpeller i Avinyó i el veguer

va faltar, per el tant, va ser Ramon Capdevila qui va signar per ell. El nou òrgan de govern necessitava l'aprovació dels dos senyors per a poder funcionar i amb l'aprovació del comte via el seu lloctinent així va ser.

4.2 Els documents:

Document expedit pel bisbe:

El document signat pel bisbe va adreçat directament als homes i prohoms d'Andorra, fa referència als motius pels quals s'expedeix a aquest document, la súplica d'Andreu d'Alàs també està inclosa en el document, després de les expressions de salutació i les fórmules cordials que es mantenien en els escrits medievals i després de copiar la súplica dels andorrans comença la part en la qual el bisbe exposa i raona la seva voluntat després de llegir l'escrit andorrà. En ell s'expressa la voluntat del bisbe de concedir les demandes dels homes andorrans. Cal destacar que les parts redactades per la diòcesi estan redactades en llengua llatina mentre que la part copiada del text andorrà figura en català.

Document expedit pels andorrans (Andreu d'Alàs):

aquest exposa els problemes que tenen els homes andorrans amb els homes de Puigcerdà i de les valls de Querol, aquests conflictes creen la necessitat a Andorra que hi hagi un òrgan format per mínim dues persones de cada parròquia que fos més operatiu que els òrgans que existeixen fins ara per a poder resoldre els problemes amb més facilitat. La petició dels homes andorrans també inclou que s'eximeix als andorrans de pagar el notari, el saig per informacions o inquisicions i processos quan siguin declarats innocents en judici pels delictes que se'ls impliquen.

Document expedit pel comte:

El document s'expedeix en el nom del comte de Foix, tot i que no és ell qui signa el document, cal destacar que està íntegrament redactada en català. La necessitat de la confirmació comtal i l'absència del comte i del veguer van fer que el document s'expedís des d'Andorra sense la intitulació del comte. El reconeixement del Consell de la Terra pel cosenyor comtal va intitular per Ramon Capdevila, el lloctinent del veguer Joan Gotz.

El document va dirigit als homes de les valls d'Andorra, el lloctinent fa saber que ha estat informat que el bisbe ha reconegut el Consell de la Terra. El document comtal també inclou una còpia de la petició sobre el Consell de la Terra, però no inclou la segona petició que les

persones innocents no hagin de pagar ni notari ni saig. Tot seguit, el document tracta la necessitat de reconèixer el dret dels andorrans a poder gestionar els seus conflictes, sempre parlant tenint la confirmació comtal, el text compta amb el segell comtal que ratifica el document i la paraula del comte. En cap moment apareix la validació del lloctinent, ell únicament va realitzar el document, sempre amb el vistiplau del comte i amb el seu segell, pel tant la seva aparició en el text no era necessària.

El document que va expedir el bisbe Tovia reconeixent el Consell de la Terra es troba a l'Arxiu Nacional d'Andorra, al fons Casa Rossell, i no se sap com va anar a parar a la casa Rossell d'Ordino.

El document que va expedir el comte de Foix té únicament una sola còpia, l'original, d'ell no se'n van fer còpies ni coetànies ni posteriors.

El privilegi que van concedir els dos cosenyors de les valls d'Andorra va ser el punt de partida per a la historiografia andorrana, podem considerar els documents com a actes fundacionals del Consell de la Terra i directament són el precedent de l'actual Consell General del Principat d'Andorra. Aquest privilegi concedit en l'any 1419 com ja hem dit va ser l'instrument creador del Consell de la Terra, però jugava un paper més important dins de la vida política andorrana, els drets que van demanar van ser per a la creació d'un consell fet a mida, estava restringit als prohoms d'Andorra, és a dir, els principals caps de casa de les Valls. Doncs aquest consell tenia un perfil oligàrquic que perdura en el temps fins a gairebé mitjans del segle XIX. (Roland, 2003).

4.3 Conflictes freqüents que van portar a la petició de creació del Consell de la Terra:

Els conflictes que preocupaven els habitants de les valls no eren els grans conflictes que assolaven Europa, malgrat la implicació dels seus senyors, els problemes que de veritat preocupaven a la comunitat andorrana eren les qüestions més properes, és a dir, els aspectes de la vida quotidiana i la viabilitat de les economies familiars. Ja des del primer moment en la súplica que arriba al bisbe Tovia, els andorrans busquen una manera de solucionar les qüestions a partir d'un òrgan col·lectiu que solucionés els problemes detectats en les mecàniques de les reunions que fins ara es feien per afrontar els conflictes. "Els conflictes recollits en la súplica feien referència, d'una banda, a la imposició d'una sèrie de càrregues definides com a vectigals, marques i lleudes, que gravaven el transport de mercaderies, i també a la contractació de termes i altres qüestions que havien de tractar especialment amb la vila de Puigcerdà i amb les comunitats veïnals de la vall de Querol." (Gascón Chopo, 2019).

Respecte als problemes amb els impostos de mercaderies, Andorra entra en conflicte amb la vila de Puigcerdà, tenien contractes que els permeten aprofitar una part dels seus recursos, normalment enfocats a les pastures, aquests acords entre les comunitats existien des del segle XIII. Aquests conflictes no es donaven únicament amb la vila de Puigcerdà sinó que també amb altres nuclis de població com els d'Arcavell, la vall de Llosa, Os de Civís, Ter entre d'altres.

A més els andorrans van incloure en la súplica el fet de no haver de pagar els honoraris del notari o evitar pagar al saig de les valls dels processos judicials si una persona era declarada innocent. Aquesta demanda va venir, ja que els oficials dels cosenyors que hi havia a les valls fins al moment havien tret profit de la seva situació en aquest aspecte i els andorrans pretenien posar-hi fi a aquestes pràctiques. Aquesta petició preocupava als andorrans igualment que les altres peticions, ja que per a ells suposa una gran inversió econòmica.

En referència a la següent petició, trobem que és aquella de reformar l'òrgan judicial per a poder tenir-ne un de propi amb representació dels homes andorrans i un lloc en el qual poder deliberar sobre els conflictes que tenien amb els altres poblats, destaquen els problemes ramaders entre la vall de Querol i els Andorra. Amb el poblat de Puigcerdà no hi havia un conflicte directe sinó que allà hi tenia la seva residència el veguer de Cerdanya, però Andorra no estava sotmesa a la seva jurisdicció, però tenia el dret de pronunciar-se en temes relacionats en la pau, treves o en les regalies. (Baiges i Fages, 1993, doc 56, 150-151).

4.4 El Consell de la Terra:

Fins ara la idea de reunió i deliberació sobre els conflictes que podien afectar a les qüestions andorranes ja estaven sent tractats i no resultava cap novetat a principis del segle XV. De fet, la reunió dels andorrans i en un òrgan format per homes de les valls de diferents parròquies ja era una realitat des del segle XIV tot i que podem trobar els primers indicis en el segle XIII, el que ens porta a preguntar-nos el sentit del privilegi de 1419 amb la creació del Consell de la Terra. Trobem en el document Diplomatarium de la Vall d'Andorra segle XV, semblaria que va haver-hi un allunyament de l'origen d'un òrgan assembleari es va perdre un privilegi per a després restablir-lo.

4.5 Privilegi perdut:

En el llibre d'Ordinacions del Consell de la Terra, que va ser redactat posteriorment al 1505, trobem un recull d'ordinacions en el que surten reflectides totes les ordinacions aprovades i la més vella, data de la Cinquagesma 20 de maig de l'any 1289, aprovada pels dos cosenyors de les valls i els prohoms d'Andorra. Aquesta ordinació fa referència a la disputa entre els comuns d'Andorra la Vella i Sant Julià de Lòria per les muntanyes de Foreganyà i Perafita. Aquestes ordinacions aprovades sota el consell ja denominat Consell de la Terra o Consell de les Valls d'Andorra. La figura del prohom d'Andorra va resultar molt important alhora de la recaptació d'impostos, sobretot a l'hora de poder pagar la quèstia així doncs els dos cosenyors de les valls van reconèixer el seu protagonisme amb la definició del nou òrgan assembleari controlat pels prohoms. Els dos cosenyors aproven explícitament aquestes ordinacions i així es recull en el Llibre de les Ordenacions del segle XVI. Doncs a causa del primer pariatge i la nova fiscalitat que aquest imposava, sobretot en tot el relacionat amb la quèstia, Andorra rep el privilegi dels dos cosenyors de l'aprovació d'aquesta assemblea de prohoms en la que els prohoms tenien un paper decisiu. El llibre de les ordinacions ja reconeix la nova assemblea com a "Consell de la Terra". Doncs podem entendre que el privilegi concedit pel bisbe Tovia l'any 1419 sobre la creació d'un nou òrgan d'assemblea pels andorrans en realitat ja existia, ja que sota les condicions que van imposar els cosenyors en el primer pariatge ja s'hauria creat aquest òrgan assembleari, l'any 1289, un any després de la signatura del segon pariatge.

L'existència des de l'any 1289 del Consell de la Terra com a un òrgan assembleari ja funcional fa que puguem veure el document del bisbe Tovia de 1419 amb una perspectiva diferent que ajuda a entendre el seu caràcter fundacional.

Ja des del primer moment en el qual Andreu d'Alàs redacta la súplica enumera un seguit d'obligacions que havien de complir els homes d'Andorra: "fer ajustament i aplegar Consell per delliberar e acordar que deuen e poden fer sobre dites coses", "ordenar e constituir síndichs o missatgers per a tractar e procurar e proseguir aquellas".

En el document se cita que aquests consells no es podien reunir sense la participació de tots els homes de les valls, a més, també fa referència als problemes que això ocasionava, ja que els assistents havien d'abandonar les seves terres, bestiar i venir des de lluny. Per altra banda, també esmena la situació caòtica en la qual es trobaven en alguns consells al haver-hi tantes opinions diferents. (Moliné Coll,1994, doc 8, 113.)

En un primer moment, sense tenir en compte les ordinacions de 1289, podem arribar a pensar que les demandes de 1419 poden anar lligades a la creació d'un òrgan oligàrquic controlar pels andorrans i restringit. Però tenint en compte el context de 1289, la súplica podria girar al voltant d'evitar tots els inconvenients que Andreu d'Alàs enumerava en la mateixa súplica. Així doncs, tots els problemes generats per la freqüència excessiva de convocatòries del consell.

Amb l'aprovació de la súplica per part del bisbe Tovia i del comte de Foix, els andorrans no havien de reunir-se cada vegada que sorgís algun conflicte. De fet, la mateixa súplica ja fa referència en què s'autoritzi una reunió anual a tots els homes d'Andorra, aquests haurien d'elegir 3 representats per cada parròquia, els quals hauran de complir les seves funcions anualment, fins al moment del proper consell. Així doncs, podem dir que l'objectiu principal dels andorrans amb el privilegi de 1419 era el d'acabar amb el caràcter discontinu i circumstancial del Consell de la Terra. L'any 1419 tot i no ser la data fundacional del Consell de la Terra d'Andorra, podem dir que en aquest any es va produir un gran canvi en la dita institució, des d'aquest moment esdevé un òrgan estable, que representava de millor manera els interessos dels dirigents andorrans, i conforma un element que ajuda a cohesionar a totes les comunitats que habitaven en les valls.

El document de 1419 és el primer document que informa d'una manera explícita de l'existència d'aquest òrgan assembleari que tenien els andorrans, també detalla aspectes

importants del funcionament del consell. En la documentació anterior a la del 1419 no trobem detalls del funcionament del consell ni tampoc trobem un document dedicat al Consell de la Terra, és a dir, fins aleshores no hi havia indicis documentals sobre el consell andorrà. Respecte al funcionament del consell podem dir que és un òrgan restringit a un petit nombre de prohoms, el consell es dona quan aquests prohoms es reuneixen. En aquestes reunions trien un nombre reduït de prohoms que els representaran en diversos afers d'interès comú. En el privilegi que va redactar el bisbe Tovia es justifica el nombre reduït de prohoms i la restricció del consell per a poder evitar divisions internes o evitar conflictes a l'hora de triar emprendre determinades accions. Així doncs, el consell es reunia un cop a l'any, i d'aquesta manera es limitaven els possibles malentesos dins del consell i ajudava al fet que els prohoms poguessin emprendre accions coordinades i reforça la capacitat representativa i negociadora de les valls andorranes. (Gascón Chopo, 2019).

En assemblea s'escullen de 2 a 3 homes per cada parròquia, perquè podem trobar entre dotze o divuit representats pels comuns, i aquests juraven i servien els interessos dels seus representats, a partir de 1448 seran coneguts com a consellers. Trobem que el nombre de consellers no sempre és el mateix hi ha certa indefinició en aquest aspecte del Consell de la terra, aquesta indefinició també la trobem en el nombre de síndics que han de designar per a tractar afers específics com poden ser gestions en representació de la col·lectivitat, procuradors, o nuncis especials. En el cas dels síndics la indefinició resulta encara més incerta, ja que el privilegi de 1419 només és diferència entre singular i plural així doncs poden elegir un síndic o més d'un síndic. El nombre de síndics en els primers anys del consell serà variable entre cinc o sis síndics, això resulta d'aquesta manera, ja que la feina de síndic anava lligada segons el gruix de feina que hagués de fer i els serveis que hagués de prestar el o els síndics. Aquest càrrec avui en dia està més lligat o entès com a magistrat, però queda molt lluny dels temps en els quals ens trobem. (Fiter i Rossell, 1748)

El consell en els seus principis no sols no tenia ben definits els seus componedors sinó que tampoc tenia un lloc designat en el qual es poguessin reunir els seus participants. Els consells es produïen en diferents llocs de les diferents parròquies fins a l'any 1493 en què es documenta una casa pel Consell que se situa a Andorra la Vella, aquest fet ajudarà a l'estabilització i la consolidació institucional. Respecte a les competències, l'estructuració i el funcionament del Consell, aquest va ampliant de mica en mica les seves funcions i cada cop abasteix més aspectes de la vida dels andorrans. Entre les seves funcions trobem l'aprofitament i la regulació de terres comunals, el repartiment de càrregues senyoriales, la

defensa activa dels béns comunals, la defensa activa de la terra en cas de guerra o incursions de bandits o delinqüents. Destaca també la defensa contra abusos dels oficials senyors i la regulació de lleudes, drets i vectigals. Altres competències que anirà assumint el consell són relacionades amb la gestió de camins públics o amb la caça d'espècies considerades invasores (ossos o llops).

La denominació de consell va arribar més tard, en el segle XV va ser el primer moment en què a les reunions que mantenien el grup de prohoms andorrans es van començar a denominar "consells" i d'aquí en endavant es consolidarà com a "Consell de la Terra". S'ha fet referència a aquest consell amb més noms, com "consell general", o "consell de la vall d'Andorra" però finalment pren el nom de "de la terra" fent referència a l'espai que habiten els homes i dones d'Andorra que comparteixen signes comuns d'identitat. Ja s'ha fet referència als homes d'andorra com a "els homes de la terra de la dita vall" en llatí "hominum terre vallis predictae". Agafen com a referent o com a tret d'identitat les terres de les valls i li donen un sentit comunitari i d'identitat propi dels andorrans, aquestes terres es relacionen a la col·lectivitat que s'identifica amb un espai determinat i unes maneres de fer pròpies del territori, i en el cas d'Andorra es veuen recolzades per un consell propi gestionat pels mateixos andorrans.

L'any 1419 els andorrans, en concret Andreu d'Alàs, fan una petició als cosenyors de les valls per a poder tenir un òrgan de consell funcional que els permet una millor gestió del seu territori i dels problemes dels andorrans. Aquesta súplica va ser ratificada el mateix any pel bisbe Tovia i mesos més tard pel comte de Foix. La data en el que el bisbe ratifica la súplica està mal considerada com la data en la qual tradicionalment arrenca el Consell de la Terra d'Andorra, ja que com hem vist, els andorrans ja comptaven amb un consell propi abans de la ratificació del bisbe de 1419. Durant els segles precedents XIII, XIV i XV podem veure que els andorrans ja celebraven assemblees des de 1289 data del segon pariatge. Doncs vist que el consell ja era una realitat anteriorment a què fos ratificat, se'ns planteja el dubte per a què servia la súplica de 1419? Ho podem interpretar com a un instrument de reforma pel consell que ja tenien, els andorrans pretenien reformar el consell per a fer-lo més funcional i que les decisions del consell fossin més eficients a l'hora de solucionar els problemes de la vida quotidiana de les valls. El consell es reuneix un cop a l'any i acaba amb la discontinuïtat que fins ara tenia a causa del gran nombre de reunions que tenien i de les diferents opinions entre els seus participants. Tot i no ser la data fundacional, l'any 1419, és una data important pel

Consell de la Terra, ja que des d'aquest moment la percepció canvia l'òrgan comença a ser una institució que esdevindrà un element cohesiu dins de la comunitat andorrana, a banda de ser un element identitari i representatiu dels andorrans. L'òrgan de les valls és un dels Consells més antics de tots els Pirineus i destaca que de la seva evolució neix l'òrgan legislatiu d'un estat de ple dret, el Consell general del Principat d'Andorra.

Conclusió:

El present treball ha abordat l'estudi dels orígens de les institucions andorranes, com hem pogut veure al llarg del treball hem destacat tres òrgans o institucions que són les principals del país i són aquelles que s'encarreguen de gestionar la economia, la vida política i la vida social dels andorrans a partir del seu origen. Estem parlant del copríncipat, el Consell de la Terra i els comuns, al tractar-se de les tres institucions més importants hem dedicat un capítol a cadascuna d'elles. Com ja hem vist aquestes institucions tenen els seus orígens en l'Edat Medieval, moment en el que el poble andorrà comença a desenvolupar-se com a una comunitat, i comença a ser necessari l'aparició d'institucions que regulin l'activitat en les valls.

Podem establir que l'objectiu principal d'aquest treball ha estat identificar l'origen de les institucions andorranes amb la finalitat d'entendre el seu naixement i els seus objectius en la societat andorrana. Amb aquesta informació podem entendre quines són les funcions de cada institució i el servei que fan pels habitants d'Andorra, i també hem conegut els models d'actuació de cadascuna d'aquestes institucions. La formació de les diferents institucions han ajudat al poble de la vall d'Andorra a evolucionar ja que gràcies a l'administració s'han pogut regular molts aspectes de la natura com els boscos o la caça, també ha servit per a regular els delmes que els nobles senyors percebien dels andorrans i fins i tot l'administració ha ajudat als andorrans a resoldre les seves disputes sense que calgués la intervenció contínua dels senyors en les qüestions andorranes. Doncs podem entendre que la institucionalització d'Andorra l'ha ajudat a esdevenir un poble capaç d'autogovernar-se i resoldre les seves qüestions tot i tenir dos cosenyors com a caps de les valls.

Finalment, hem vist com Andorra està controlada per la noblesa que lluita contra els àrabs al sud de França i s'encarrega de crear la marca hispànica. En aquests moments els drets sobre terres Andorranes recauen sobre el Comte d'Urgell, que aniran perdent el poder de les valls i se centren en altres parts del seu territori, per el que Andorra acabarà sent possessió de l'església d'Urgell. Posteriorment veurem com les lluites entre la noblesa i els comtes locals i l'església d'Urgell es van fent cada cop més habituals i per acabar amb les hostilitats entre aquests grups socials decidiran repartir-se a parts iguals els drets i possessions sobre les valls d'Andorra, tot i que, el comte sempre li haurà de rendir vassallatge al bisbe. Per arribar a signar la pau entre les dues entitats, comte i bisbe, van caldre la signatura de dos pariatges en

el quals els dos senyors es reparteixen de manera igual les possessions i els delmes que perceben dels habitants de les valls i posen els seus termes i condicions per a que un dels cosenyors no arribés a prendre més poder que l'altre cosenyor. Tot i així es va haver de revisar el primer pariatge amb la signatura d'un segon per aclarir alguns punts que no havien quedat clars i poder signar pau finalment entre les dues institucions que es repartien les possessions andorranes. Més endavant l'any 1419 veurem com arrel d'una petició dels andorrans es forma el Consell de la Terra, un òrgan de consell que permet als andorrans aclarir les qüestions del país de manera independent i sense que calgui l'intervenció de cap dels dos cosenyors.

Cal destacar que les institucions andorranes sorgides de l'època medieval són les precursors de les institucions que regeixen avui en dia el país. El Consell de la Terra acabarà formant el Consell General que avui en dia es l'òrgan que exerceix el poder legislatiu, els comuns segueixen sent els òrgans que regeixen cadascuna de les set parròquies que hi han avui en dia a Andorra, i el coprincipat i la figura dels dos cosenyors segueix existint convertint a Andorra en un Coprincipat regit per tres figures, el copríncep episcopal el bisbe d'Urgell, el copríncep francès el president de la República Francesa i finalment el Cap de Govern d'Andorra, és el representant escollit per tots els andorrans com a cap de nació.

Referències bibliogràfiques:

Antoni, Fiter i Rossell. 1748. *El Manual Digest de las Valls Neutras D'Andorra*. Andorra. Arxiu Nacional.

Baraut, C.1988-90. *Cartulari de la vall d'Andorra. Segles IX-XIII*. 2 vols. Andorra: Conselleria d'Educació i Cultura del Govern d'Andorra.

Baraut, C.1992-1993. *Els documents, dels anys 1191-1200 de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*. Seu d'Urgell.

Baraut, C.1992-1993. *L'evolució política de la senyoria d'Andorra des dels orígens fins als pariatges (segles IX-XIII)*. Seu d'Urgell.

Ignasi J. Baiges, Mariona Fages. 1993. *Diplomatari de la Vall d'Andorra. Segle XIV*. Andorra : M. I. Govern d'Andorra.

Carles Gascón Chopo. 2019. *El Consell de la Terra: Els orígens*.

Enric Paris Torres. 1981, *Estudi sobre les institucions Andorranes*. M.I Consell General

Francisco Pallerola i Gabriel, 1914, *El principado de Andorra y su constitución política*,127.

Ignasi J. Baiges i Jardí Carles Gascón Chopo ,2020. *Consell de la terra, els orígens*.

J.Ma Font i Rius. 1915. *Els orígens del cosenyoriu a Andorra*.

Mossèn Antoni Pui. 1983. *El Politar Andorrà*.

Jordi Guillamet. 1988. *Andorra medieval 7è centenari de la signatura del segon pareatge*, Govern d'Andorra

Josep Maria vidal i Guitart. 1984. *Institucions Politiques i socials d'Andorra*.

Léon Gallet.1935. *Les Traités de Pariage Dans La France Féodale*. Paris, Librairie du recueil sirey.

Moliné Coll, Enric. 1994. *Extractes de setze documents sobre Andorra dels anys 1241 al 1517 Quaderns d'estudis andorrana*.

Vela Palomares, Susanna. 1991. *Andorra a la Baixa Edat Mitjana segles XIV-XV. L'estat de la qüestió*, annals de l'IEA. Barcelona: Centre de l'IEA de Barcelona.

Vela Palomares, Susanna. 2002. *Diplomatari de la vall d'Andorra*. Segle XV. Andorra. Arxiu Històric Nacional.

Vela Palomares, Susanna. 2001. *El Consell de la Terra d'Andorra i la potestat de fer i aplicar normativa: les ordinacions en les vistes de Sancogesma segles XIII-XVI*. Andorra la Vella: Centre de la Cultura Catalana del Principat d'Andorra.

Viader, Roland. 2003. *L'Andorre de IXè au XIVè siècle*. Toulouse: Presses universitaires du Midi.